

הלכות שביתת עשור פרק ב' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום שיעור: הלכות שביתת עשור, פרק ב' (רמב"ם ספר זמנים)

כללי הקדמה

הפרק הראשון עסק ביסודות החיוב להתענות ביום הכיפורים. פרק ב' נכנס לפרטי שיעורי אכילה ושתיה, צירוף שיעורים, מאכלים שאינן ראויין, אכילה גסה, חולה שיש בו סכנה, מעוברת שהריחה, בולמוס, וחינוך קטנים. פרק ג' יעסוק בשאר העינויים.

הלכה א — שיעור אכילה ביום הכיפורים

דברי הרמב"ם: "האוכל ביום הכפורים מאכלים הראויים לאדם — שיעורו ככותבת הגסה, שהוא שיעור פחות מכביצה במעט... כל האוכלין מצטרפין לשיעור זה."

פשט: שיעור האכילה לחיוב כרת ביום כיפור הוא כותבת הגסה (תמר גדול), שהוא מעט פחות מכביצה. כל מיני המאכלים מצטרפים לשיעור זה.

חידושים והסברים:

1. **מדוע השיעור גדול מכזית?** ברוב איסורי אכילה שבתורה השיעור הוא כזית, משום שיש שם איסור לאכול דבר מסוים. אך ביום כיפור אין איסור על מאכל מסוים — יש חיוב להתענות. לכן שיערו חכמים שהשיעור צריך להיות כאשר מתיישבת דעתו — כאשר האדם מרגיש שאכל ואינו מרגיש עוד רעב. זהו כותבת הגסה, שהוא יותר מכזית אך פחות מכביצה.

2. **השיעור קבוע באכילה** — כל אדם, גדול או קטן, יש לו אותו שיעור של כותבת הגסה. ההסבר: באכילה, תמר גדול מיישב את הדעת אצל כל אדם באופן שווה.

הלכה א (המשך) — שיעור שתיה ביום הכיפורים

דברי הרמב"ם: "וכן השותה משקין הראויין לשתיית אדם — שיעורו כמלא לוגמיו של שותה, כל אחד ואחד לפי לוגמיו חייב. וכמה הוא מלא לוגמיו? כדי שישתלק מצד אחד ויראה מלא. ושיעור זה באדם בינוני הוא פחות מרביעית."

פשט: שיעור השתיה הוא מלא לוגמיו — כאשר דוחק את המשקה לצד אחד של הפה והוא נראה מלא. זהו אצל בינוני פחות מרביעית. כל המשקים מצטרפים יחד.

חידושים והסברים:

1. **שתיה תלויה באדם, לא קבועה** — בניגוד לאכילה (שבה כותבת הגסה שווה לכולם), בשתיה השיעור תלוי בכל אדם בפני עצמו. זהו שיעור כמעט ייחודי בכל התורה כולה. ההסבר: אדם גדול ששותה טיפה קטנה אינו מרגיש כלום — אצלו לא מתיישבת דעתו. אך באכילה, תמר גדול מיישב את הדעת אצל כל אחד.

2. **נפקא מינה מעשית** — אנשים שצריכים לשתות פחות מכשיעור (כמו חולה) צריכים למדוד ערב יום כיפור את מלא לוגמיו שלהם. אך הרמב"ם נותן ברירת מחדל: **באדם בינוני הוא פחות מרביעית**, שיכול אולי לשמש כשיעור למי שלא מדד.

3. **אכילה ושתיה אינן מצטרפין** — אכילה ושתיה אינן מצטרפות זו לזו. חצי כותבת אכילה פלוס חצי מלא לוגמיו שתיה אינם עושים שיעור. הטעם:

אדם שרוצה לשתות רוצה שתיה שלמה, ואדם שרוצה לאכול רוצה אכילה שלמה — חצי וחצי אינו מיישב את הדעת.

4. **האם אכילה ושתיה הם איסור אחד או שניים?** לכאורה הם איסור אחד (אכילת נוזל, אכילת מוצק), אך העובדה שיש להם שיעורים נפרדים ואינם מצטרפים, מראה שהם קטגוריות נפרדות. זה נוגע לשאלה האם סופרים **חמישה עינויים או שישה** — הזוהר מביא שתי שיטות: אחת סופרת שישה עינויים (שתיה בנפרד), ואחת סופרת חמישה. זוהי חקירה רצינית.

הלכה א (המשך) — אכל דברים אסורים ביום הכפורים

דברי הרמב"ם: "אחד האוכל אוכלים המותרים או שאכל דברים אסורים, כגון נבילות וטריפות ושקצים ורמשים, חלב ודם, נותר, טבל... הואיל ואכל אכילה הראויה לאדם — הרי זה חייב כרת משום אוכל ביום הכפורים."

פשט: אפילו כאשר אוכל מאכלות אסורות ביום כיפור, חייב כרת על יום כיפור, וגם על המאכלות האסורות.

חידושים והסברים:

1. **איסור כולל / איסור מוסיף** — לכאורה היה צריך לומר אין איסור חל על איסור: המאכל כבר אסור (נבילה, חלב, וכו'), כיצד יכול איסור נוסף (יום כיפור) לחול? הרמב"ם עצמו בהלכות מאכלות אסורות פרק י"ד מסביר שזהו מקרה של איסור כולל (או איסור מוסיף): מאחר שאיסור יום כיפור חל על כל המאכלים — גם המותרים — הרי זה איסור רחב יותר שכולל יותר מהאיסור הראשון. במקרה כזה אכן איסור חל על איסור.

2. **"ראויה לאדם" אינו אומר "מותר"** — "ראוי" פירושו שהוא ראוי פיזית לאכילה (לא קלוקל, לא שלא כדרך אכילה), אפילו אם הוא אסור הלכתי.

הלכה א (המשך) — חצי שיעור אסור מן התורה

דברי הרמב"ם: "אכל פחות מכשיעור זה — אינו חייב כרת, אבל אסור מן התורה... והאוכל או השותה חצי שיעור מכין אותו מכת מרדות."

פשט: פחות מהשיעור אינו חייב כרת, אך נשאר איסור דאורייתא, ומקבל מכת מרדות.

חידושים והסברים:

1. **לשון הרמב"ם על חצי שיעור:** הרמב"ם מנסח באופן מיוחד — הוא אינו אומר שחצי שיעור פטור משום שאינו דאורייתא, אלא להיפך: זה *כן* דאורייתא, אלא שחיוב הכרת הוא רק על השיעור המלא. זהו חילוק בתוך דאורייתא עצמה.

2. **מכת מרדות על דאורייתא:** זוהי ראייה שמכת מרדות יכולה להינתן גם על איסור דאורייתא כאשר אין את העונש הרגיל (כרת או מלקות). מכת מרדות אינה מוגבלת לדרבנן.

3. **מהי מכת מרדות — עונש או כפייה?** מכת מרדות היא עונש ממשי — היא בעצם מלקות מדרבנן. כאשר כתוב בגמרא "מכת מרדות" הכוונה למלקות מדרבנן. גם בזנות (פריצות) כתוב בגמרא שבית דין נותן מכות מרדות — משום שבית דין חייב לוודא שאנשים לא עושים עבירות, אפילו כאשר אין את העונש הספציפי של התורה.

1. **כמעט כפול:** שיעור כדי שתיית רביעית הוא כמעט כפול משיעור השתיה עצמה (שהוא מעט פחות מרביעית). זה אומר שזמן הצירוף כמעט שווה לכמות שמכניסים.
2. **שתיית דברים חמים (תה):** שאלה מעשית — אנשים שותים תה לאט משום שהוא חם. באכילה אדם יכול לאכול לאט בכדי אכילת פרס, אך בשתיה הדרך הרגילה היא לשתות מהר יותר.
3. **מרק סמיך — אכילה או שתיה?** אם מישוה שותה מרק סמיך, האם יש לו דין שתיה (עם שיעור רביעית) או אכילה (עם שיעור כזית)? נדון האם החילוק הוא איך מכניסים אותו (בכף = אכילה, בכוס = שתיה), או שזה תלוי במהות הדבר.

4. **ראיה מהלכות מאכלות אסורות — חמץ:** בחמץ כתוב "אחד האוכל ואחד הממחה ושותה" — אם הופכים חמץ למשקה ושותים אותו, חייב. אך הרמב"ם אינו ברור מה השיעור — האם רביעית (כשתיה) או כזית/כביצה (כאכילה). זו נשארת קושיא.

5. **ראיה מהלכות מאכלות אסורות — חלב:** הרמב"ם אומר במפורש ש"אפילו הממחה את החלב" (אם הופכים חלב למשקה), השיעור הוא שתיה (רביעית), לא אכילה. זוהי ראיה שכאשר שותים משהו, אפילו הוא מקורו באכילה, הולכים אחר דרך השתיה.

6. **אך להיפך:** אם אוכלים מרק בכף, אולי זה נקרא אכילה, והשיעור הוא כזית. זה נשאר לא ברור.

7. **בירה ושייקים חלבוניים:** כוס בירה היא כמעט כמו פרוסת לחם במונחים של מה שהיא עושה לגוף, אך מקובל אצל אנשים שזו שתיה. כך גם שייק חלבוני. המסקנה: **אכילה/שתיה לא תלויה במרכיבים אלא בדרך שמכניסים אותה.**

8. **טעם לכדי שתיית רביעית:** הסיבה שזמן הצירוף בשתיה הוא כדי שתיית רביעית (לא יותר) היא משום ש**טבע השתיה הוא מהיר** — לא שותים בהמשכיות כמו אכילה. אך אם דרכו של דבר לשתות לאט (כמו מרק), אולי זמן הצירוף היה ארוך יותר — "כדי אכילת רביעית של מרק."

הלכה ד — אכלין שאינן ראויין למאכל אדם

דברי הרמב"ם: "אכל אכלין שאינן ראוי למאכל אדם, כגון עשבים המרים מאד, או שרפים הביאשים... או ששתה משקין שאינן ראויין לשתיה, כגון ציר או מוריית... או חומץ חי... הרי זה פטור מן הכרת... אבל מכין אותו מכת מרדות."

פשט: מי שאוכל/שותה דברים שאינם ראויים למאכל אדם ביום כיפור פטור מכרת, אך מקבל מכת מרדות.

חידושים והסברים:

1. **"שרפים הביאשים":** לא "נחשים השרפים" אלא **דברים חריפים שמסריחים**, דברים חריפים מקולקלים/מעופשים. לא סתם דברים חריפים שאפשר לאכול (כמו פלפל חריף במאכל).

2. **האם זה דאורייתא או דרבנן?** "פטור מן הכרת" — האם זה אומר שזה רק דרבנן (ולכן מכת מרדות), או אולי זה דאורייתא אך ללא עונש כרת? זה נשאר לא ברור.

3. **השוואה לחצי שיעור:** זה אולי דומה **לחצי שיעור** — זה אסור אך אין את העונש המלא. אך כאן זה לא ענין של שיעור אלא של **דרך אכילה** — זה לא נחשב "אכל" משום שזה לא כדרכו, בדומה לשלא כדרכו שאינו נקרא אוכל.

4. **"ראוי" אינו אומר "מועדה":** רשימת הרמב"ם היא הגדרה של מה נקרא **לא ראוי**. משהו שאינו נעים אך עדיין בגדר ראוי, חייב עליו.

5. **חומץ מזוג במים:** חומץ המעורב במים **כן חייב**, משום שזו עדיין שתיה. רק **חומץ חי** (חומץ טהור) פטור.

4. **קושיא חמורה — מכת מרדות על משהו:** אם "חצי שיעור" פירושו *כל* כמות, אפילו משהו — כיצד ניתן לתת מכת מרדות על אדם שרק לגם מים? התירוץ: "משהו" גם אינו מיקרוסקופי — יש לו גם שיעור מעשי, כפי שרואים בפסח ש"משהו" הוא גם משהו. העיקר של חצי שיעור אסור מן התורה הוא למנוע מאדם "לעקוף" את המערכת על ידי אכילת חתיכות קטנות. חוץ מזה, מלקות (גם מכת מרדות) אינה אוטומטית לעולם — בית דין חייב תמיד להחליט אם זה מתאים במקרה זה, ממילא במשהו בית דין לא בהכרח ייתן מכת מרדות.

הלכה ב — צירוף אכילות (כדי אכילת פרס)

דברי הרמב"ם: "אכל מעט וחזר ואכל וחזר ואכל — אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת שלוש ביצים, הרי אלו מצטרפות לכשיעור. ואם לאו — אין מצטרפות."

פשט: כאשר אוכל בהדרגה (מעט מעט), האכילות מצטרפות לשיעור רק אם כל הזמן מהאכילה הראשונה עד האחרונה הוא בתוך "כדי אכילת שלוש ביצים" (כדי אכילת פרס). אם זה נמשך יותר — כל אכילה היא חצי שיעור נפרד, אסור אך לא כרת.

חידושים והסברים:

1. **לשון הרמב"ם — נמנע מ"אכילת פרס":** הרמב"ם אינו מביא את לשון הגמרא "כדי אכילת פרס" אלא כותב "כדי אכילת שלוש ביצים". במקום אחר הרמב"ם מביא את לשון הגמרא ומתרגם: "פרס" פירושו שלוש ביצים (חצי לחם). הרמב"ם רוצה שהלומד יבין ללא המילה הארמית.

2. **[דיגרסיה: שיעורים בעולם העתיק לעומת מדידות מודרניות]** חז"ל מדדו במידות מעשיות, טבעיות — "כדי אכילת פרס" לאכילה, "כדי אמירת שלום" עליך רבי ומורי" לדיבור — לא ביחידות זמן מופשטות (דקות, שניות). זו הייתה הדרך הרגילה בעולם העתיק: מדדו ב"בושלים", "ארדים", "חופנים" — מידות מעשיות, מקומיות. רק במהפכה הצרפתית (ורציונליזם של דקארט) החלו ליצור מידות אוניברסליות, מופשטות (מטרים, סנטימטרים). הרב מוסקל כתב שמחלוקת האחרונים על שיעורים (מתקופת הנודע ביהודה) נוצרה באותה תקופה שבה החלו לנסות לתרגם את שיעורי חז"ל למידות מופשטות (סנטימטרים, מיליליטרים), מה שהביא לסתירות — למשל, כאשר מחשבים לפי אצבעות יוצא אחרת מאשר כאשר מחשבים לפי רביעיות. גם בזמנים — בעבר לכל עיר הייתה שעה משלה, ורק עם ה"רכבת" מלונדון למנצ'סטר (לפני כמאתיים שנה) החלו לסטנדרט את הזמן.

3. **[דיגרסיה: שיעורים ובית דין]** הגמרא אומרת שאם מישוה אכל פחות מכשיעור או עשה מלאכה פחות מכשיעור בשבת, יניח כסף לחטאת, **"שמא יבואו בית דין אחר וירבו בשיעורין"** — משום שבית דין עתידי יכול להגדיל את השיעורים. זה מראה שלכל בית דין היה שיעור רשמי משלו, וזה יכול להשתנות לפי המצב. החידוש: מחלוקת האחרונים על שיעורים (כמו שיטת החזון איש) צריך להסתכל בהקשר זה **שהלכה נקבעת על ידי בית הדין והרבנים שבימיו**. ככל שנותנים כוח לרבנים, כך נקבע השיעור. השינוי למידות מאוחדות יותר קשור גם לכך שכלל ישראל מאוחד יותר — בעבר לכל עיר הייתה מציאות משלה, אך כיום צריך להיות יותר דיוק.

הלכה ג — צירוף שתיה (כדי שתיית רביעית)

דברי הרמב"ם: "שתה מעט וחזר ושתה וחזר ושתה, אם יש מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתיית רביעית" — מצטרף רק בתוך כדי שתיית רביעית.

פשט: בדומה לאכילה עם כדי אכילת פרס, בשתיה שיעור הצירוף הוא כדי שתיית רביעית.

חידושים והסברים:

גועל), זה אינו ראוי. זה שונה ממאכל שמישהו פרטי לא אוהב (כמו שוקולד) — זה נשאר דבר הראוי, משום שאנשים אחרים אוכלים אותו. אך אכילה גסה היא מצב כללי שאף אדם במצב זה לא יאכל.

3. **[דיגרסיה: בל תשחית]** אנשים זורקים אוכל שעדיין טוב, וזה חבל. אך לפי הכלל הזה, אם עבור האנשים שיושבים כאן ליד השולחן זה אינו ראוי, וזהו המצב — אף על פי שבנסיבות אחרות (כמו מלחמה) אנשים היו שמחים על זה.

הלכה (חולה שיש בו סכנה — הקדמה וכללים)

הקדמה לנושא: הרמב"ם עובר לדיני מי רשאי לאכול ביום כיפור.

חידוש בהקדמה — מה פירוש "חולה שיש בו סכנה" ביום כיפור:

חילוק יסודי בין הלכות שבת והלכות יום כיפור:

1. **בהלכות שבת** הכלל פשוט: סכנת נפשות (אפילו ספק) דוחה שבת. שם הרמב"ם רוצה להקל — הוא רוצה לומר שלא יחשבו שאסור לחלל שבת עבור חולה, לכן הוא מרחיב את ההיתר.

2. **בהלכות יום כיפור** הרמב"ם דווקא מפרט יותר — לא משום שהוא מחמיר, אלא משום שהמצב הפוך: ביום כיפור כל חולה שיש בו סכנה יאמר שאינו צריך להתענות, לכן הרמב"ם צריך להגדיר שצריכה להיות סיבה אמיתית.

3. **מה פירוש "חולה שיש בו סכנה"?** זה לא אומר שהוא ימות היום בבוקר מאי אכילה. זה אומר **חולה במחלה מסוכנת** — יש לו מחלה שיכולה להוביל לסכנה, ואי האכילה יכולה להחמיר את מצבו. אך אם כולם מודים שהתענית לא תזיק לו, הוא עדיין חייב להתענות, אף על פי שהוא חולה שיש בו סכנה.

4. **טעות של אנשים:** אנשים חושבים שאפשר ללמוד מהלכות יום כיפור את "גדר הסכנה" לכל התורה כולה. זה לא נכון — משום שכאן מדברים על מצבים שאינם סכנה קלאסית (שבה יכולים למות היום), אלא קטגוריה רחבה יותר.

הלכה (חולה שאל לאכול)

דברי הרמב"ם: "חולה שיש בו סכנה ששאל לאכול ביום הכפורים — אף על פי שרופאים בקיאים אומרים אינו צריך, מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר די."

פשוט: חולה שיש בו סכנה שמבקש לאכול — נותנים לו, אפילו כאשר רופאים בקיאים אומרים שאינו צריך. נותנים לו עד שיאמר "די".

חידושים והסברים:

1. **לב יודע מרת נפשו:** היסוד הוא הפסוק "לב יודע מרת נפשו" — גופו של אדם מבין את מצבו טוב יותר מהרופא. כאשר הוא אומר "אני צריך לאכול", מניחים שיש אכן סכנה.

2. **"עד שיאמר די":** הרמב"ם אינו מביא את הענין של שיעורים (פחות מכשיעור) בהקשר זה — ראשונים אחרים חידשו זאת. הרמב"ם אומר פשוט "עד שיאמר די".

3. **חילוק מהלכות שבת:** בהלכות שבת ענין "לב יודע" פחות נוגע, משום ששם מדברים על רפואה/מלאכה, לא על רעב. כאן ביום כיפור זה ספציפית נוגע — האדם מרגיש רעב, הוא מרגיש שהוא צריך לאכול, וזה משהו שרק הוא יכול לדעת.

הלכה (רופא אומר צריך, חולה אומר אינו צריך)

דברי הרמב"ם: כאשר החולה אומר שאינו צריך לאכול, ורופא אומר שהוא צריך — מאכילין אותו על פי הרופא.

6. **"הכוסס פלפל וזנגביל":** פלפל או זנגביל (ginger) — כאשר כוסס אותו גולמי, אין זו דרך אכילה משום שאי אפשר לאכול אותו כך. אך **זנגביל ברוטב** (או כתוספת למאכל) כן ראוי לאכילה.

הלכה (לולבי גפנים)

דברי הרמב"ם: "עלי גפנים — פטור. לולבי גפנים — חייב. כל שלבלבו בארץ ישראל מראש השנה ועד יום הכפורים."

פשוט: עלי גפנים אינם ראויים לאכילה (פטור), אך הנצנים הצעירים (לולבי גפנים) כן ראויים (חייב). הרמב"ם מגדיר לולבי גפנים כאלו שהלבלבו בארץ ישראל מראש השנה עד יום כיפור.

חידושים והסברים:

1. **לולבי גפנים כמאכל:** לולבי גפנים הוא אכן משהו שאנשים אוכלים — יש מאכל ספרדי ממנו, בדומה לעלי גפן ממולאים (stuffed grape leaves). זה לא משהו מוזר, אלא ראוי לאכילה.

2. **"כל שלבלבו מר"ה עד יוה"כ":** זו הייתה המסורה בארץ ישראל — בתקופה מראש השנה עד יום כיפור צומחים הנצנים הטריים, ואז הם עדיין טריים וראויים לאכילה. זה אומר שהם רק בני כמה ימים.

3. **יתר על זה — הרי הן כעצים:** לאחר שהם מתייבשים, יש להם דין עצים, פטורים ממעשר, וזו כבר לא דרך אכילה.

4. **"וכן כל כיוצא באלו":** הרמב"ם אומר שצריך תמיד לברר בכל פרי האם הוא ראוי לאכילה.

5. **[דיגרסיה: הערה איראנית]** זהו "פרי עשרת ימי תשובה" — הוא צומח דווקא בימים הקדושים, אך דווקא ביום כיפור אסור לאכול!

הלכה (צירוף שיעורים — אוכל עם מלח/ציר)

דברי הרמב"ם: "האוכל צלי במלח — שמין את המלח עמו. ציר על גבי ירק — מצטרף."

פשוט: כאשר אוכלים צלי עם מלח, סופרים את המלח יחד עם השיעור. כך גם ציר (מיץ/רוטב) על ירקות — מצטרף.

חידושים והסברים:

הרמב"ם לומד כלל: **מנה שיהא מכשירי האוכל המעורבים באוכל כאוכל הן חשובין** — כל מה שהוא מכשיר/ליווי של אוכל, כאשר הוא מעורב עם האוכל, נחשב כאוכל עצמו. זהו חידוש, משום שציר נמנה קודם בין המשקאות, ואוכל עם משקין אינם מצטרפים. אולם, כאשר ציר מעורב עם האוכל, הוא חלק מהאוכל, לא משקה נפרד. המיץ של האוכל נשאר חלק מהאוכל.

הלכה (אכילה גסה — שבע מאכילה גסה)

דברי הרמב"ם: "היה שבע מאכילה גסה שאכל עד שקץ במזונו, ואכל יתר על השובע — פטור."

פשוט: מי שאכל עד שהוא כל כך שבע שהוא מתעב את האוכל, והוא אוכל עוד — פטור, משום שזה כמו אכילת מאכלים שאינם ראויים לאכילה.

חידושים והסברים:

1. **דחיית עשה:** הרמב"ם מבין זאת כדח

יית עשה, לא פטור גמור. יש לזה נפקא מינה מעשית לערב יום כיפור בלילה — אם מישוהו היה נכשל, אין זה איסור, משום שזו רק דחיית עשה.

2. **"אינו ראוי" — לגבי מי?** הרמב"ם אומר שזה **כמי שאכל מאכלים שאינם ראויין לאכילה**. עבור האדם עצמו זה אינו ראוי (משום שהוא כבר שבע), אך עבור אדם רעב אחר זה כן ראוי. החידוש: **אינו ראוי** נמדד לפי מצב האדם — **לכל מי שסובב בזה** — לכל מי שנמצא באותו מצב (שבע עד

פשט: כאשר הרופא אומר שהוא צריך לאכול, נותנים לו לאכול אפילו אם החולה עצמו אומר שאינו צריך.

חידושים והסברים:

1. **"לב יודע" רק להקל, לא להתמיר:** הכלל של "לב יודע מרת נפשו" פועל רק בכיוון אחד — להקל (הוא צריך לאכול). אך להתמיר (הוא אומר שאינו צריך) — לא מקבלים את דבריו נגד הרופא.
2. **הרופא יודע יותר:** רופא יכול לדעת יותר מהחולה עצמו על מצבו הרפואי. אדם לא תמיד יודע יותר מהרופא. לכן, כאשר החולה רוצה להתמיר, לא נותנים לו — **דוחקים לו ולא שואלים אותו.**

הלכה (מחלוקת רופאים)

דברי הרמב"ם: "רופא אחד אומר צריך ואחד אומר אינו צריך — מאכילין אותו." כאשר מקצת הרופאים אומרים "צריך" ומקצתם אומרים "אינו צריך" — הולכים אחר רוב או אחר בקיאים. "ובלבד שלא יאמר החולה 'צריך אני', אבל אם אמר 'צריך אני' — מחלל ואוכל."

פשט: במחלוקת בין שני רופאים — נותנים לאכול (ספק פיקוח נפש לקולא). ב"שיבת צוות" של רופאים שבה יש מחלוקת, הולכים אחר רוב או אחר היותר בקיאים. אך אם החולה עצמו אומר "צריך אני" — זה גובר על הכל.

חידושים והסברים:

1. **ספק פיקוח נפש:** כאשר שני רופאים חולקים, נעשה ספק, וספק פיקוח נפש — לקולא (נותנים לאכול). החולה עצמו מוסר בצד במקרה זה.
2. **"צריך" לעומת סכנה ממש:** "צריך" אינו אומר דווקא שהוא ימות בלעדי זה — זו המלצה, לא סכנה דחופה. משום שבסכנה ממש אולי אפילו רופא אחד היה מספיק.
3. **רוב לעומת בקיאים — פסק קשה:** הרמב"ם אומר "או אחר הרוב או אחר הבקיאים" — זה אומר שלפעמים הולכים אפילו אחר מיעוט, אם הם יותר בקיאים. בקיא אחד שווה יותר ממאה שפחות בקיאים. זה קשה, משום שבנפשות הולכים "אחרי רוב"? לשון הרמב"ם "או... או" אינה ברורה — נראה שזה לפי הענין, אי אפשר לעשות כלל אחד.
4. **הרמב"ם כרופא:** הניסיון הרפואי המעשי של הרמב"ם עזר לו להבין שלפעמים רופאים אומרים "סתם" — בלי בקיאות עמוקה — ואז הולכים אחר מי שידע באמת.

5. **אי בהירות השולחן ערוך:** מפרשים אחרים יכולים לטעון שצריך ללכת אפילו לספק, אפילו אחר המיעוט. מיעוט רופאים שאומרים "צריך" — מדוע זה לא יעשה ספק? במחצה על מחצה הרמב"ם כבר פסק שזה ספק ואוכלים — כל שכן מיעוט צריך גם לעשות ספק.

6. **שיטת הרמב"ן — "תרי כמאה":** הרמב"ן אומר: אם שני רופאים אומרים "צריך", אפילו מאה נגדם, לא הולכים אחר רוב, משום ש"תרי כמאה". זה לא מתאים לפסק הרמב"ם שהולכים אחר רוב.

7. **מדוע חוזר הרמב"ם "ובלבד שלא יאמר החולה":** הוא חשב על תרחיש שבו רופא אחד מרגיש סכנה ממש — אז הוא יאמר לחולה "אתה הולך למות", והחולה יאמר "צריך אני" — ואז הכל מסודר. לעולם לא יקרה שיחמירו בסכנה ממש.

הלכה (עוברת שהריחה)

דברי הרמב"ם: "עוברת שהריחה — לוחשין לה באזנה שהיום יום הכיפורים. אם נתקרה דעתה — מוטב. ואם לאו — מאכילין אותה עד שתתישב דעתה."

פשט: אישה הרה שהריחה אוכל ותפסה אותה תאוה חזקה שהיא מסוכנת — תחילה אומרים לה באוזן שהיום יום כיפור. אם זה מרגיע אותה — טוב.

אם לא — נותנים לה לאכול.

חידושים והסברים:

1. **הסגולה של לחישה:** הסבר הגמרא הוא שהעובר עושה את ה"תשוקה" — אם העובר הוא צדיק, כאשר מזכירים לו שהיום יום כיפור, הוא מפסיק לרצות. בדומה לבהמה של התנא שלא שבתה עד שאמרו לה.

2. **חילוק בין פסיכולוגי לפיזי:** לפעמים תאוה היא פסיכולוגית, ואפשר לעשות "נתקרה דעתה" על ידי דיבור לשכל. אך לפעמים זה הופך לתשוקה פיזית שדיבור לא עוזר. סדר הרמב"ם — תחילה לנסות לחישה, אחר כך אכילה — משקף את החילוק הזה.

3. **נוהג היום:** כיום לא לוקחים כל כך ברצינות את התשוקות של נשים הרות, אך בגמרא לקחו זאת ברצינות רבה — היה מקובל שזה מסוכן לעובר (ואולי גם לה).

4. **מעשה בגמרא:** כאשר מצאו משהו שלא הפסיק לרצות — אותו אדם גדל להיות רשע, משום שהעובר רצה לאכול ביום כיפור.

הלכה (בולמוס — מי שאחזו בולמוס)

דברי הרמב"ם: "מי שאחזו בולמוס — מאכילין אותו עד שיאורו עיניו. ואפילו נבילות ושקצים — מאכילין אותו מיד, ואין ממתינין עד שימצאו דברים המותרים."

פשט: מי שתפס אותו בולמוס (חולשה/רעב חזק שהוא מסוכן) — נותנים לו לאכול עד שעיניו מאירות. אפילו נבילות ושקצים נותנים לו מיד, לא ממתינים למאכלים כשרים.

חידושים והסברים:

1. **בולמוס = הפרעת אכילה:** "בולמוס" הוא אותו לשון כמו "בולימיה" — תאוות אכילה משונה. זה יכול להיות פסיכולוגי או פיזי.
2. **סימן הצלחה — "עד שיאורו עיניו":** כאשר רואים שהעיניים מאירות, יודעים שהוא נרגע.
3. **חומר הסכנה:** הרמב"ם מדגיש שבולמוס הוא סכנה כזו שנותנים אפילו נבילות ושקצים — לא ממתינים למאכלים כשרים. זה מראה את חומרת פיקוח נפש.
4. **קשר למעוברת:** הרמב"ם מביא זאת באותו הקשר כמו מעוברת שהריחה — שניהם מצבים שבהם תאוה/רעב חזק הופך לענין של סכנה.

הלכה (חינוך קטנים ביום כיפור)

דברי הרמב"ם: "קטן בין תשע לעשר — מחנכין אותו לשעות. כיצד? היה רגיל לאכול בשתי שעות — מאכילין אותו בשלש. בן עשר — מתענה ומשלים מדברי סופרים. פחות מבן תשע — אין מענין אותו כלל, שלא יבוא לידי סכנה."

פשט: ילדים מגיל 9-10 — מחנכים לשעות (מוסיפים שעה תענית לפי כוחם). מגיל 11 (בין זכר ובין נקבה) — מתענים יום שלם, מדרבנן. מתחת לגיל 9 — כלל לא, משום שזו סכנה לילד כל כך צעיר.

חידושים והסברים:

1. **חינוך לשעות:** מגיל 9-10 מוסיפים שעות לפי כח הבן — למשל, הוא רגיל לאכול שעתיים לתוך היום, היום ימתין עד שלוש שעות.
2. **"אין מענין" — לא רק פטור, אלא איסור:** הרמב"ם לא אומר רק שאינו מחויב, אלא "אין מענין אותו" — לא צריך, אסור — משום שהרמב"ם נותן טעם: "שלא יבוא לידי סכנה." בילד צעיר מאוד תענית היא ממש מסוכנת.
3. **מחלוקת הראב"ד:** הראב"ד לא מסכים שבגיל 11 צריך כבר להתענות לגמרי בין זכר ובין נקבה. הראב"ד סובר שזה עדיין נשאר לפי כוחו — אם יש לו כוח להתענות יום שלם, כן; אם לא, לא.

8. **המנהג היום:** אצל רוב היהודים המנהג הוא שלא מחנכים ילדים להתענות יום שלם עד בר/בת מצווה. קצת שעות – כן, אולי. אך יום שלם – לא. זה יותר להקל מדין הרמב"ם. הכלל הוא: צריך תמיד להחמיר בפיקוח נפש.

[דיגרסיה: שאלת רופא – בענינים כלליים לעומת פרטיים]

חידושים והסברים:

חילוק בנוגע למתי צריך לשאול רופא:

1. **בענין פרטי** – אדם ספציפי עם מחלה ספציפית – צריך לשאול את הרופא שלו.
2. **בענין כללי** – למשל מגיפה, או כאשר יום חם מאוד (מאד מעלות) ואנשים צריכים לעבוד בחוץ (אתרי בנייה וכדומה) – **לא צריך** לשאול רופא ספציפי. מספיק שהרופאים בכלל אומרים שתנאים כאלה מסוכנים. במקרה כזה אפשר להקל בדינים שלמדנו (למשל בתענית דרבנן).

תמלול מלא

הלכות שביתת עשור פרק ב': שיעורי אכילה ושתיה ביום הכיפורים

הקדמה לפרק ב'

דובר 1: טוב. אנו לומדים את הרמב"ם הקדוש, ספר זמנים, הקבוצה השלישית של הלכות, שזה הלכות שביתת עשור. שכך הרמב"ם קורא להלכות של איסור מלאכה, שכבר למדנו בפרק הראשון, אין כמעט פרטים בזה, כי הכל כמו שבת, וגם בעיקר שאסור לאכול ולשתות ושאר עינויים ביום כיפור.

אז בפרק הראשון למדנו באופן כללי, באופן יסודי, שיש חיוב להתענות, מתי החיוב. עכשיו נלמד את כל הפרטים של ענין הצום. כן, פרק ג' יהיה על שאר העינויים. זה בעצם הסדר, שלושה פרקים של הלכות שביתת עשור.

ואנו מזכירים את הפירושים הגדולים של השיעור, הרב ר' יואל ורצברגר וכל שאר המשתתפים בשיעור ששומעים אותו, שעוסקים בתורה, שעוסקים במצווה, שמעוררים אחרים שיוכלו ללמוד. וכן יהי רצון, שכל אחד ילמד.

יש לי ראייה שבאמצע הלימוד צריך, מותר וצריך להכניס את חלק הירק, הכסף, הירקות, כי למדנו שערב יום כיפור מותר לעסוק בקטיפת ירק, כי יש עגמת נפש מה יאכלו במוצאי. אז זה נכנס לשיעור. טוב מאוד.

הלכה א: שיעור אכילה ביום הכיפורים

דובר 1: מה נלמד? אוקיי, בואו נלמד את השיעור. אומר הרמב"ם כך, כל, וגם בהלכות שבת הוא התחיל כל הלכה עם השיעור. צריך תמיד, הלכה באה עם שיעור. הרי דיברנו שאם אכילה ביום כיפור היא כרת, או חטאת, מה השיעור?

אומר הרמב"ם כך, פירוש, לאיסור ברור שאסור לאכול כלום, או כמו שהרמב"ם יאמר בכרת. אבל קודם רוצים לומר, אבל לענין עונש. **האוכל ביום הכיפורים, מאכלים הראויין לאדם**, מאוחר יותר יתרחב גם על זה. צריך להיות מאכלים שראויים לאדם, מאכלים רגילים. משא"כ אם אדם אוכל דבר שלא נקרא מאכל, זה שלא כדרך אכילה.

אבל מאכלים שכן ראויים, מה השיעור? **ככותבת הגסה**, כמו תמרה גסה. אבל לא כל אחד מכיר את הפרי. אומר הרמב"ם, **שיעור פחות מכביצה**, שזה קצת יותר קטן מכביצה במעט, קצת יותר קטן מכביצה. זה השיעור שאם אוכלים את השיעור הזה חייבים כרת. זה שיעור האכילה לענין זה.

מדוע השיעור גדול יותר מכזית?

פירוש, שלא כמו דברים מסוימים אחרים יש כזית, או יש כמו שאומרים כביצה? רוב שיעורי אכילה הם כביצה, אבל שיעור התענית הוא יותר

מכביצה, בין כותבת בין גסה. יותר. רוב שיעורים, כזית. פחות מכזית, כביצה היא יותר מכזית. רוב שיעורי אכילה הם כזית, וכאן זה קצת יותר.

כשיש איסור לאכול משהו בתורה השיעור הוא כזית, אבל אין איסור לאכול ביום כיפור, יש חיוב להתענות. אז החכמים שיערו שכותבת הגסה נקראת בגמרא "מתיישבת דעתו", כלומר התענה, כלומר הוא לא מרגיש שהוא רעב או שהוא מתענה קצת.

צירוף אכילות

כבר, אומר הרמב"ם, זה לא דווקא שצריך להיות השיעור מאכילה אחת, אלא **"כל האוכלין מצטרפין לשיעור זה"**. אדם אכל קצת מזה וקצת מזה, הם מצטרפים.

הלכה א (המשך): שיעור שתיה ביום הכיפורים

דובר 1: אומר הרמב"ם, **"וכן..."**. ומה שיעור השתייה? שיעור אחר. **השותה**, פשוט מעשית אי אפשר לומר, אי אפשר לעשות שיעור על שתייה גדול כמו כותבת. לא, אפשר, אבל יש רמה אחרת. אני לא מתכוון, זה לא האקוויוולנט. שני השיעורים אין להם שום קשר. לגבי אכילה זה מתיישבת דעתו. יש שיעור מיוחד לשתייה, כן?

כן, יש שיעור מיוחד לשתייה של יום כיפור, כי שתייה רגילה, אנחנו יודעים את הכלל, בדרך כלל שתייה היא שיעור רביעית. רביעית פירושה מינימום שתייה בדרך כלל לברכה אחרונה, לכל הענינים שנוגע שיעור. זה קצת פחות מרביעית. זה אחרת, כן. הרמב"ם אומר שזה פחות. אין לזה קשר.

פירוש שבשתייה זה להיפך, כמו שנראה שמקילים קצת בשתייה. שתייה לא מתרגעים עדיין עם פחות. להיפך, מחמירים. נעשה שיעור קטן יותר. אה, עם שיעור קטן יותר. אין לזה קשר. אין לזה קשר עם השיעור.

דיון: האם אכילה ושתיה הם איסור אחד או שניים?

דובר 2: מה פירוש דין שתייה? זה לא השיעור הנוזלי של כותבת. לא, לא. שתייה. לא, מה שאני מתכוון לשאול, אכילה ושתיה, הרמב"ם אומר דף שלם אחר כך, אבל אכילה ושתיה זה לא שני איסורים, נכון? זה לא שתי דאורייתות. מה הנפקא מינה?

דובר 1: אכילה ושתיה זה אותו דבר. זה שני מיני אכילה שונים. זה אכילת נוזל, אכילת מוצק. הרמב"ם אומר כמו אכילה ושתיה.

דובר 2: לא, אני מתכוון כך בתענית זה אחר כך. אבל לשיעור, כן. זה ממש אותו איסור, זה לא... אני לא יודע, לאיזה ענין, אם מישוה יעשה רשימה... אכילה ושתיה זה אותו דבר. זה לא כמו... אף אחד לא היה חושב לומר למשל שאכילה היא דאורייתא ושתיה היא כמו סוף פתיחה. אפשר לחשוב? בכלל לא.

ואכילה ושתייה, אבל **אכילה ושתייה אין מצטרפין לשיעור אחד**. שאכל חצי כותבת ושתי חצי מלא לוגמיו, לא מחברים אותם... כאן נראה שאכילה ושתייה הם שני דברים שונים לגמרי. לגבי זה, הוא מביא, הגמרא כתובה ממש גם שזה לא מתיישב דעת. אדם, אם הוא רוצה לשתות, הוא רוצה לשתות שתייה שלמה. אם הוא רוצה לאכול, הוא רוצה לאכול. חצי אכל, חצי שתה, לא עושה כלום. מה שיהיה. זו הריאליות. החכמים הבינו מאוד טוב אנשים, אוקיי?

הלכה ב: אכל דברים אסורים ביום הכפורים

דובר 1: עכשיו, איזה סוג מאכלים עוברים? נלמד למעשה הלכות שונות. קודם צריך ללמוד הלכה מעניינת של איסור חל על איסור בעצם. כן? סעיף ב' פירושו.

אומר הרמב"ם, **אחד האוכל אכלים המותרים, או שאכל דברים אסורים**. החיוב שחייבים כרת באכילת יום כיפור אין הבדל האם אכל אוכל שמותר, או אכל דברים אסורים, כגון אדם שאכל **פיגול**. או **נותר**, דברים שהם איסור הקדש או **טבל** שלא הפרישו ממנו מעשר, או **נבילות ושריפות** או **חלב ודם** שהם כל איסורי מאכלות אסורות.

אומרת ההלכה, **הואיל ואכל אכילה הראויה לאדם**, כמו שהרמב"ם התחיל שצריך להיות מאכלים הראויים לאדם ולא אכילה מגעילה, אבל האיסור לא נוגע לענין החיוב כרת, **הרי זה חייב כרת משום אוכל ביום הכפורים**. שלא יחשבו, כמו שאמרת ענין של אין איסור חל על איסור, או שיאמרו שמשוהו שאין לו שיעור, כמו שלא אומרים על דברים אסורים, אלא על דברים שחייב שריפה, כמו עבודה זרה.

דיון: מדוע איסור חל על איסור?

דובר 2: כן, פירושו, או אולי היו אומרים שזה פירושו אינו ראוי, כי אסור לאכול אותו, לכן אולי הרמב"ם מדגיש ראייה.

דובר 1: אבל העיקר הוא שלא אומרים אין איסור חל על איסור, והכללים של זה נלמד בהלכות מאכלות אסורות, הכללים של איסור חל על איסור, אבל הלמדנות כאן היא כי זה נקרא **איסור כולל**. כלומר, ביום כיפור אסור לאכול אפילו דברים המותרים. ומאחר שחל איסור יום כיפור על כל המאכלים, לא אומרים שזה שני איסורים על אותו דבר, זה איסור גדול יותר. ממילא חייבים גם כשאוכלים דבר אסור שכבר היה באיסור. אסור ממילא.

דובר 2: כך. זו הגמרא, זו הסיבה? כן.

דובר 1: הרמב"ם מפורש, הרמב"ם עצמו, הוא מביא הלכות מאכלות אסורות פרק י"ד, ומסביר זאת, שזה נקרא שזה איסור מוסיף, זה שנתווסף על הכולל, אני לא יודע איך קוראים לזה, אותו דבר. ומאחר שיום כיפור הוא לא רק על דברים אסורים, ממילא כבר נתווסף איסור חדש, ממילא במקרה כזה כן איסור חל על איסור. כן, כמו כללי איסור חל על איסור, שאינו כולל לא זה.

הלכה ב (המשך): פחות מכשיעור

דובר 1: מה קורה עם פחות משיעור? **אכל פחות מכשיעור זה אינו חייב כרת**, אינו חייב כרת. אבל כאן באים כאילו לומר, בעצם זה איסור מן התורה.

ביום כיפור אסור לאכול אפילו דברים המותרים, ומאחר שחל איסור יום כיפור על כל המאכלים, לא אומרים שזה שני איסורים על אותו דבר, זה איסור גדול יותר. ממילא חייבים גם כשאוכלים דבר אסור שכבר היה אסור ממילא.

זו הגמרא, זו הסיבה? כן. הרמב"ם עצמו מביא במאכלות אסורות פרק י"ד, ומסביר זאת, שזה נקרא שזה איסור מוסיף, שנתווסף על הכולל, אני לא יודע איך קוראים לזה, אותו דבר. ומאחר שיום כיפור הוא לא רק על דברים אסורים, ממילא כבר נתווסף איסור חדש, ובמקרה כזה כן איסור חל על איסור. כן, זה כמו כלל של איסור חל על איסור, שאינו כולל לא זה.

הלכה ג — חצי שיעור אסור מן התורה

דובר 1: לא, למעשה נפקא מינה, אם סופרים שיש חמישה עיניים, תאמר שבאמת יש שישה, כי אכילה ושתייה הם שניים. גם אין לזה נפקא מינה גדולה, אבל לרמז משתנה. הוזהר, כשהוא עושה את הרמז על אכילה ושתייה שיש חמישה, אומר שתי שיטות. יש שיטה בווהר שאומרת שצריך לספור שישה עיניים, כי שתייה היא אחרת. אז הולכים לכאורה לפי זה, כי יש שיעור אחר, וכדומה. ועכשיו תמיד יש עצה. אם צריך...

דובר 2: לא, אני לא מסכים איתך. אני לא מסכים איתך, זה לא אמת. זו חקירה רצינית האם צריך לספור חמישה או שישה. לא מה שאתה אומר.

השיעור של מלא לוגמיו

דובר 1: אוקיי, אומר הרמב"ם, אה, זה נוגע. כן, כן. מה כן נוגע? אבל זה אחר כך.

אומר הרמב"ם הלאה, **"וכן השותה משקין הראויין לשתיית אדם, שיעורו כמלא לוגמיו של שותה"**, כמו הלחיים של השותה. **"כל אחד ואחד לפי לוגמיו חייב"**, כל אחד לפי איך הגודל שלו.

אה, זה גם אחרת, מאוד שונה מכותבת הגסה שהיא לכולם. כל אחד צריך למדוד את... בדרך כלל זה שיעור קטגורי, אין הבדל בגודל שלך, שלהם זה ביצה, כל הביצים אותו דבר. כאן זה הולך לפי האדם, כך השיעור של שתייה.

"וכמה הוא מלא לוגמיו?" מה פירוש מלא לוגמיו? אומר הרמב"ם, **"כדי שיסתלק מצד אחד"**, בדרך כלל כשאדם שותה, זה מתפשט בפה. כשישתה בצד אחד, **"ויראה מלא"**, אותו צד ייראה מלא. **"ושיעור זה באדם בינוני הוא פחות מרביעית"**.

זה אומר גם שאצל אדם גדול זה יהיה יותר מרביעית. זה מה שהגמרא אומרת על עוג מלך הבשן וכדומה. כלומר, זה לא שיעור כל כך מעניין. אין בכל התורה שיעור כזה, שלפי האדם, לפי כל אחד ש... כל אחד יהיה לפי משהו. מעניין.

האנשים שנוהגים חומרא מסוימת, שלא כתוב ברמב"ם, שאם צריך לשתות חולה, ישתה פחות מכשיעור, צריך ערב יום כיפור לקחת קצת משקה ולירוק ולראות כמה השיעור שלו, כי זה תלוי בכל אדם.

דיון: השיעור הדיפולטי

דובר 2: הרמב"ם אומר כן, אבל **"בבינוני הוא פחות מרביעית"**. למעשה נפקא מינה, אולי בדיפולט אפשר להניח שזה השיעור? יכול להיות, כן. יכול להיות שזה גם חצי, כי פעם משאירים את זה לאדם, מה עושים? מלא לוגמיו. לא תראה איך אנשים שואלים, מה עושים? מלא לוגמיו, עד איפה צריך להרגיש שזה מלא? הוא נותן בכל זאת מסוים... יוצא בערך רביעית. שיעור. כן.

דיון: מדוע באכילה קטגורי ובשתייה לפי האדם?

דובר 2: וכמו באכילה... בטוח שיש איזה הסבר למה באכילה השיעור קטגורי ובשתייה זה לפי יום טוב?

דובר 1: כי זה משתנה לפי האדם, כמה מתיישבת הדעת. מתיישבת הדעת באכילה...

דובר 2: באכילה לא נעשה שום מתיישבת דעת עם מין שיעור אחר?

דובר 1: לא, כל אדם אוכל תמרה גסה, התענה. אבל שותה אדם שהוא אדם גדול, הוא שותה ממש טיפה, הוא לא מרגיש כלום. סתם... צריך לדעת את הריאליות ככה? לשאול... אני לא יודע, זה שיעור של החכמים. אתה לא יכול לבדוק אחד. זו הסיבה, יכול להיות שזה משהו אחר. צריך לדעת את הסוגיות, אני לא יודע.

צירוף משקים, ואכילה ושתייה אין מצטרפין

דובר 1: אומר הרמב"ם הלאה, כאן יש דבר מעניין: **ואכילה ושתייה אין מצטרפין לשיעור אחד**. וכל המשקים, קודם כל. וכל המשקים מצטרפין לשיעור אחד. כמו באכילה, ששתה מים ומין, אותו דבר.

אין כל כך הרבה שוטרים.

דיון: קושיא קשה — מכת מרדות על משהו

דובר 1:

עכשיו אפשר ללמוד איך מצטרף אם לא אוכלים בבית אחת, כן? חצי שיעור שהרמב"ם מתכוון לומר ענין שיעור. חצי שיעור מתכוון ללא שיעור, נכון? זה מתכוון לא חצי כזית, חצי. זה מתכוון אפילו במשהו. על זה חשבת, אולי קשה לומר, על למנוע אני יכול לשמוע, אבל לתת אחר כך מלקות. קשה לומר עונש על משהו שאין לו שיעור. אדם היה לו ליקוק מים. העניין שהתורה אומרת שצריך להיות שיעור, יש בזה סיבה, כי אי אפשר לומר... למה? מה הסיבה שר? כי אתה מבין, כי יש שיעור אני יכול לשמוע, כי אף על פי ששיעור מתכוון מעט מאוד. אבל אדם... זה נעשה ממש כמו לדבר סוף, כן, אדם יירוק פעם אחת עכשיו כל הזמן, כי הם... על זה אף על פי ששיעור שומעים, אבל...

דובר 2:

הוא מביא כאן מאיתנו אחרונים שונים שתמהים האם חצי שיעור מתכוון ממש משהו, או אולי... למשל כאן שאתה יכול לומר אתה אוכל רק כזית, אבל רק לא שיעור כתבת מיום כיפור. אבל זה לא משמע. חצי שיעור משמע anything, אבל אולי אתה צודק כמו שאומרים פסחים פסח, כן, משהו יש לו גם שיעור. משהו לא מתכוון מיקרוסקופים, זה מתכוון פחות. אני חושב שאיסור חצי שיעור בא לומר שאדם לא יתחכם, שלא תבוא עם חתיכות קטנות ותאמר להתחכם על המערכת. יש את השאלות שאתה שואל, ירוק, להשליך את הדברים הקטנים, זו שאלה, כלומר בכלל אכילה. זה לא להתחכם על השיעור, זה דבר אחר. קשה לראות את החילוק הגדול.

דובר 1:

אני אומר, בלי להוסיף את המילה מלקות, אני עוד יכול לשמוע. אבל פעם אחת זה ממש מלקות, אני יכול לשמוע שכאשר נותנים קנס צריך להיות איזה דבר מסוים.

דובר 2:

אני לא רואה בעיה כזו, כי תמיד, דרך אגב, תמיד כשנותנים מלקות, בית הדין חושב לפני כן. אין שום דבר אוטומטי. לפני כן יש בית דין שיחליט האם עכשיו מגיע מלקות. ובדרך כלל, מלקות מגיע. בעיקרון, נראה לי באופן כללי שמלקות, רואים בגמרא שנותנים מלקות גם על הריסעס, על זנות. כתוב בגמרא, כן? למה? בית דין היה רוצה אותו. כן, אבל זה הדבר שבית דין יכול לעשות, לוודא שאנשים לא עושים את זה. מכיוון שחוק מעשיר אני חושב שאסור לעשות את זה, ראה, אי אפשר לתת לאנשים לעשות את זה. הם קיבלו מכות מרדות. אתה רוצה לדעת כל אחד שאכל פעם אחת... חוץ מהשיעור מקבל הוא מכות מרדות, ושם שואל הרב האם הוא סובר שזה היה מספיק במזיד, או אולי הוא תינוק שנשבה. אני לא יודע, אפשר לעמוד.

דובר 1:

כן, אוקיי, הלאה, טוב מאוד.

הלכה ד — צירוף אכילות: כדי אכילת פרס

טוב, אומר הרמב"ם הלאה, הלכה הבאה. פעם אחת אמרנו שיש שיעור לגבי חיוב כרת, תמיד כשיש שיעור יש גם כמה מהר אוכלים את זה. כי אם נאמר שכביצה, אבל אוכלים אותה במשך כל היום, זה עדיין לא יהיה לו שיעור. יש שיעור בזה. "אכל מעט, וחזר ואכל, וחזר ואכל" — הוא אכל מאוד לאט. תלוי, "אם יש מתחילת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה", מאז שהתחיל לאכול עד הסיום, היה מספיק זמן ארוך כמה שלוקח לאדם רגיל לאכול שלוש ביצים, "הרי אלו מצטרפות לכשיעור". כי אם אוכלים בכמות הזו בזמן הקצר הזה, זה נחשב כאכילה אחת. אבל אם לאו, הזמן נמשך, וכאילו לא נעשים שבעים ולא מרגישים את זה, זה לא אותו דבר, אז "אין מצטרפות", זה כמה פחות משיעורים, שזה גם אסור אבל לא כרת.

לשון הרמב"ם: "שלוש ביצים" במקום "אכילת פרס"

מה קורה עם פחות מהשיעור? "וכל האוכל פחות משיעור זה אינו חייב כרת", אינו חייב כרת. אבל, כאן באים כאילו לומר, בעצם זה אסור מן התורה. אם אכל פחות מהשיעור, אמנם אינו חייב כרת, אבל זה עדיין אסור מן התורה. אבל מה אומר הרמב"ם? "אף על פי שהוא אסור מן התורה בחצי שיעור". הרמב"ם כבר אמר פעם שמן התורה חצי שיעור אסור? אני לא זוכר. אבל כאן הוא אומר את זה, אומר בדרך המעניינת, "אבל אין חייבין כרת אלא על כשיעור". הסיבה שאינו חייב כרת היא לא כי זה לא דאורייתא. זה כן דאורייתא, זה כן מן התורה, אלא, חיוב הכרת הוא רק על השיעור, אבל פחות מזה גם אסור מן התורה.

מכת מרדות על חצי שיעור

הרמב"ם ממשיך הלאה, "והאוכל או השותה חצי שיעור מכין אותו מכת מרדות". כאן רואים עוד דבר דומה למה שלמדנו בפרק הקודם. מכת מרדות זה הפאוור שלך. מכים מכה, אקס, זה אקס שם או משהו. מכת מרדות נראה כאן, יכול גם ללכת על דאורייתא אם אין עונש אחר. נכון. שהם למדו, זו הייתה ראייה למה שהם למדו אתמול, אולי על כל העניינים הרמב"ם אמר שיש מכת מרדות, אף על פי שיש דאורייתא. יש דאורייתא, יש הבדל בתוך דאורייתא על מה מקבלים את העונש שכתוב בתורה, ולפעמים יש עדיין אסור. כמו חצי שיעור אסור מן התורה, איזה איסור? זה תמיד אסור. זה רק לגבי עונש, אבל מכת מרדות כן מקבלים. איך הרמב"ם לקח שיש מכת מרדות על כל סוגי הדברים האלה? אולי יש לרמב"ם מקור. או אי אפשר לומר שכל הדברים שהרבנן הם עושים את הגדר שלהם? לא? לא נראה כאילו ש... זה לא גדר של רבנן. למה? הרבנן למדו מפי השמועה כן שאלו הם העניינים, העניינים זה דאורייתא. שיעורים זה... הגמרא אומרת גם הלכה למשה מסיני, אבל זה דין דאורייתא השיעור. אבל איך הרמב"ם לקח את זה שמקבלים מכת מרדות? זה לא ברור.

דיון: מהי מכת מרדות — עונש או כפייה?

דובר 1:

בעצם, למה לא... מכת מרדות, צריך לדעת מה פירוש מכת מרדות? זה עונש ראוי, או זה סוג של... עוצרים אותו מהעבירה?

דובר 2:

לא, לא, זה עונש. זה לא מכת מרדות זה לא... הוא צריך תמיד, גם כאן בדאורייתא. מכת מרדות זה עונש ראוי, כמו מלקות מדרבנן זה עונש. אין שום ספק. אני לא זוכר ברמב"ם, אני חושב שבאופן כללי, כשכתוב בגמרא מכת מרדות, זה מתכוון רק לדרך של לומר מלקות מדרבנן. למה קוראים לזה מרדות? לך תדע. אבל... זה פשוט מלקות מדרבנן.

דובר 1:

מה? הם לא מאמינים שזה...

דובר 2:

אבל יכול להיות שאפשר לומר כך, כאילו יש כאילו מלקות, אתה צודק שזה תמיד עונש, כדי שמחר תעשה את זה. כל עונש הוא לא כל כך אחרת, עונש על מה שאתה אומר, עושים שיעשה את זה, מכין אותו עד שיעשה. יש גם מלקות מרדות, שיפסיק בפעם הבאה לעשות. מה ההבדל? זה אני חושב, יכול להיות שהרבנן לא יכולים, כל דבר שאסור, בית הדין לא ילך איתך כי אין עונש. הם כבר יכו, שלא תעשה את זה. זה אותו דבר כמו קודם, העניינים. אסור. אם אסור, לא מסתכלים שלמדנות אין חיוב עונש. יעשו בטוח שלא יעשו את זה. זה איסור גמור, איסור חזק, אפילו אם יש רבנן או אורייתא שאין לו עונש אחר, חייב להיות כזה... זו המחאה, כאילו מה שתעשה.

תרגום לעברית

דובר 1:

אפשר על תוספת יום הכיפורים לא עושים להם מכת מרדות.

דובר 2:

על ידי הרבנים שבימיו. אם הרבנים אומרים שזה השיעור, זה נעשה השיעור, כמה שנותנים לרבנים.

דיגרסיה: איחוד כלל ישראל

אני חושב שהשינוי קרה גם בזה שכלל ישראל יותר מאוחד, כי אז, אתה אומר, בעיר אמרו כל אחד ראה את אותו הר ואת אותו, וזה לא היה נוגע יותר. אבל היום, מכיוון שאנשים חיים ביחד, חלק מזה הוא שצריך להיות יותר ברור... בדיוק השעון, עם הזמן... אוקיי, הלאה.

הלכה ד: שיעור צירוף שתייה

אומר הרמב"ם הלאה, מה קורה עם שתייה? אותו דבר לגבי שתייה יש גם עניין של כדי שתיית שיעור. אז מה?

"שתייה מעט וחזר ושתייה וחזר ושתייה, אם יש מתחילת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה כדי שתיית רביעית", כמו שתיית רביעית, מאוד מעניין, כי זה כמעט כפול מה... רק כפול. כמעט השיעור. אני מתכוון, כמעט השיעור. שיעור זה קצת פחות מרביעית. אז זה כמעט אותה כמות כמו שמוסרים. אם הוא ממשיך עוד כל כך הרבה זמן, זה כבר לא באותו שיעור, והוא לוקח מסאטמר שליט"א, יהיה אחד מצטרף.

הסיבה לכדי שתיית רביעית

הסיבה היא לכאורה כי... אני חושב שלעניין ברכה זה גם כך, כי שתייה לא שותים כך. אנשים שואלים היום מה שותים למשל תה, דבר שהוא מאוד חם, יכול להיות שהדרך היא לשתות לאט. אם אתה רואה, הדרך הרגילה של שתייה לא לוקחת לחם, אדם יכול לאכול לאט בכדי אכילת פרס.

דיסקוסיה: מרק סמך — אכילה או שתייה?

דובר 1:

חשבת, אני לא יודע אם מישו שותה מרק סמך, אני לא יודע האם יש לו דין שתייה כאן. זה לא קשור לזה שאתה לוקח אותו עם כף, או שאתה לוקח אותו עם כוס. כי חשבת, כאן כדאי שתייה כרביעית, אבל שותים חלב, כמו תמיד זה לעניין חלב. אי אפשר לומר ששיעור חלב יהיה אחרת אם זה חלב סמך, כי זה איסור חלב. זה נכון, צריך לבדוק אחר כך.

דובר 2:

שתייה מתכוונת כנראה או מים, אולי יין, אבל אם מישו לוקח ושותה קמח, הוא אוכל לחם. מה ההבדל?

דובר 1:

אם אני זוכר שיש הלכה מפורשת על זה, נכון? למשל, בחמץ במצב אני זוכר שהרמב"ם אומר... כל מה שאני זוכר זה מה שלמדו כבר קודם מרמב"ם.

דובר 2:

חומץ? שם שיש את זה...

דובר 1:

כן. אני זוכר שיש הלכה שחמץ... שותה חמץ.

דובר 2:

אה, עשו את זה נזולי... והשאלה היא איזה שיעור? האם אז יהיה השיעור רביעית או שיעור כזית?

דובר 1:

אה, אותו דבר בהלכות מאכלות אסורות כתוב, אם אני זוכר בפירוש, משהו כזה נושא.

דובר 2:

אה, שאלה, נו? בואו נראה... אחד האוכל, זה יכנס אליו באחד האוכל ואחד... אין את זה ב... אחד האוכל ואחד הממחה ושותה, כן כאן. חמץ צומעציג פרק א', אבל אין להם כאן. הוא לא ברור, הוא לא אומר מה השיעור, אולי השיעור יהיה רביעית, לא כזית או כביצה מה רביעית לחמץ. קשה לומר, במיוחד כאן שהעניין הוא ונתן מלשא סחר. אוקיי, נכנסת עוד סיבוב.

זו דוגמה למה שאמרתי אתמול, שהרמב"ם לא אומר את המילה "אכילת פרס" אפילו, כן? אני זוכר למדתי פעם, הרמב"ם מביא לשון הגמרא והוא אומר "ומה?", הוא מתרגם, "פרס" מתכוון שלוש ביצים. וכל אחד יכול "בתוך כדי אכילת פרס". מי שלומד את הרמב"ם מעולם לא שמע על המילה "פרס", כי "פרס" זה איזו מילה מארמית שמתכוונת לחצי לחם, whatever, שזה שלוש ביצים.

דיגרסיה: שיעורים בעולם העתיק — מידות מעשיות, לא מופשטות

החכמים עושים את השיעורים מהבית, כמו למשל לעניין דיבורים זה כמה זמן שלוקח לומר "שלום עליך רבי ומורי". לעניין אכילה נותנים לך אכילה חשובה. נותנים לך שיעור מהעניין, כן? לא התחילו לומר כמה דקות. לא היו דקות. אבל כל השיעורים הולכים כך. אמה, whatever, הוא לוקח חתיכה, הוא לוקח דבר מעשי. "כדי אכילת פרס" ו"כדי אמירת" זה. זה לעניין אמירה, וזה לעניין אכילה. כן, אוקיי, מיד נראה ששתייה שונה, כי לשתייה יש שיעור אחר. אבל באופן כללי החכמים לא הולכים עם... אנחנו מאוד רגילים. יש היסטוריה של בערך אצל ה, איך קוראים לזה, המהפכה הצרפתית, חלק גדול מהמהפכה שלהם היה שהם עשו את המידות, כן? וגם באנגליה ובמקומות אחרים היו מהפכות כאלה שעשו שיש מידה אחת. עד אז היה, הולכים לשוק, קונים "בושל" חיטה. כל אזור היה לו הבושלים שלו עם ה... זה לפני כן באנגליה, באמריקה עוד החזיקו קצת יותר במסורת, ויש לנו כל מיני שיעורים "מוזרים". כן, "יארד", ואני יודע מה, "מייל". אף אחד לא יודע מה זה. זה בא כי כך היה מעשי פעם, איזה כלי שהכניס את זה. מאוחר יותר, "רציונליזם", כמו דקארט, היה מאוד בזה, שיעשו כמו מידה אמיתית אחת, שכל המדינה, כל העולם ישתמש בזה. אבל זה מאוד מאוחר. בזמן החכמים, ואפילו הרבה יותר מאוחר, לא היה דבר כזה. מדדו. אתה מסתכל פעם ב"מתכון" ישן, כתוב שלוש חופנים מלח. מה זה חופן? לא יודעים, לוקחים בידיים, מה המנהג. ובשבת זה היה מאוד חזק כך, כי כל מלאכה הייתה לפי... זה מקובל באותו עניין.

אנחנו רגילים, אנחנו שואלים את הקושיא, כי אנחנו... ממש לפני כן, הרב מוסקל כתב על זה, על המחלוקת על שיעורים שהיא מהנודע ביהודה, זה בערך אותה תקופה, שהתחילו לסובב לראות מה בעצם ה"מופשט" מאוד, כן, כמה "מטרים", כמה "סנטימטרים", "מיליליטרים". זו הייתה סתירה של האצבעות עם ה... זה מעולם לא נפל. כאן סופרים את האצבעות, כאן סופרים את הרביעיות.

וגם פעם, לעניין זמנים, אמרו, "צא החוצה, ראה כוכבים לפי האופק." ומה קורה אם ההר למטה, ההר היום? לעניין זמנים זה גם אותו דבר. מה שאתה אומר על דבר דומה מאוד, שאנשים אומרים, שואלים אותי הרבה שאלות, עשיתי, אני יודע, התחלתי לספור נקיים, ארבע דקות אחר. ההיסטוריה שאדם יכול לומר "ארבע דקות אחרי" בטלפון לאדם בעיר אחרת, אין לה היסטוריה ארוכה של יותר ממאתיים ומשהו שנים, כשנעשתה רכבת מהירה מלונדון למנצ'סטר. כי לפני כן, לכל עיר היה שעון באמצע המרכז של העיר, ומה נפקא מינה מה יש בעיר האחרת.

שיעורים ובית דין

אבל זו שאלה, כי בית דין כן נתן עונשים. היה צריך להיות משהו, היה צריך להיות, זה לא היה ממש אקראי.

לפני כן כתוב בגמרא, מאוד מעניין, שאם מישו אוכל פחות משיעור, או הוא עושה מלאכה פחות משיעור בשבת, שיניח כסף לחטאת, **"שמא יבוא בית דין אחר וירבו בשיעורין"**. רואים שלכל בית דין היה לו, בוודאי, זה נדון, מהזמן היה להם הרשמי שלהם, אני יודע איך סופרים את הכביצה של כל היהודים.

אבל זה יכול להשתנות לפי המצב, לפי לפני כן, מה שיש היום מחלוקת אחרונים על שיעורים, בעצם, כמו החזון איש, צריך להסתכל על זה שבית הדין של זמן הזה חוקר האם ההלכה כך. אוקיי, זה כבר שיחה אחרת לגמרי, אבל אנחנו הרבה לא אולי רגילים לשכוח שההלכה נקבעת על ידי בית הדין,

דובר 1:

הבאושים. יש נחשים השרפים. בקיצור, דברים מסריחים. שרפים מתכוון לכאורה שזה שרפים. דברים חריפים, משהו חריף שהם בקליה. אבל לא חריף שאפשר לאכול. חריף זה כבר...

"או ששתה משקין שאינו ראוי", כולם יודעים, לכולם יש משהו נחתם בפה ממה שמדברים. "או ששתה משקין שאינו ראוי, כגון צור", שלמדנו בהלכות עירובין זה דבר מעשי, עם לחם זה משהו שאפשר לאכול, "או מוריית". אבל הוא בעצמו אוכל, או בעצמו משקה, "או חומץ חיות". רואים כאן, מוריית זה איזה דג שהם צריכים, קוראים לו כמו שתייה, כך ישר מיני עבודה. אוקיי.

"אפילו אכל ושתה הרבה, הרי זה פטור מן הכרת", לא רעה לשתות, כן. "אבל מכין אותו מכת מרדות". אבל יתנו כן מכת מרדות, דומה לחצי שיעור.

דיסקוסיה: פטור מן הכרת – דאורייתא או דרבנן?

דובר 1:

זה מעניין, כי אין עניין כרת בכלל, אבל למעשה היה לך הנאה שלמעשה...

דובר 2:

כן. אבל לא מקין עוז מקסימייט מתכוון שזה דרבנן?

דובר 1:

כן, זה דרבנן.

דובר 2:

או לא? פטור מן הכרת? אפילו מדאורייתא? לא ברור. אולי זה סוג של חצי שיעור?

דובר 1:

סוג של שיעור, חשבתי על זה, אבל לכאורה המילה היא שזה לא נקרא אכל, אבל לא כתוב דווקא המילה אכל כל כך ברור. אבל זה אפילו לא ראייה, זה כמו משהו שעושים לא כדרכו, זה לא נקרא עשה, זה לא נקרא אוכל.

הלכה ו: רשימה של ראוי ולא ראוי

הלאה, זו בעיקרון רשימה של דברים, של מה נקרא ראוי ומה נקרא לא ראוי. והרבי יאמר, אדם שהולך לומר דברים שאינם נוחים או לא טובים, אבל זה בגדר ראוי. לא תחשוב שראוי מתכוון למשהו שהוא... ולהיפך, preferred.

"שעשה חומץ מזיג במים" זה אכן אולי כנראה מר או מה, אבל עדיין חייב, כי זה עדיין נקרא שתייה.

תרגום לעברית

"הכוסס פלפל וזנגביל" – פלפל או, אני מתכוון זנגביל זה קינמון או משהו ממשפחה זו – כן, איך זה מר! "כי יוצא בו ממש", זה לא משהו שטעים. לא יכול לאכול את זה, זה לא דרך אכילה. זה נקרא לא דרך אכילה, כן. אבל "זנגביל רטוב" זה כן משהו שראוי לאוכל.

לולבי גפנים

אותו דבר עם גפנים. מישוהו, כן, התחיל לאכול מהעץ והוא כבר נעשה כל כך רעב. אז כל הגפנים, העלים פטורים. לולבי גפנים, הגידולים הקטנים האחרים על עץ הגפן, חייבים. אני מתכוון שזה דבר שאוכלים. עושים לפעמים כזה... זה לא אוכל רגיל, אבל משהו...

דובר 2:

לא, יש אנשים שעושים כזה... איך קוראים לזה? כמו כרוב, כזה הולופטשע, כזה מ-grape... יש חלקים, לולבי הגפנים שלומדים כאן, יש חלקים שהם יותר ראויים לאכילה, לא סתם משוגעים.

דובר 1:

כן, יש כזה מאכל ספרדי.

דובר 2:

כאן, לעניינינו, לעניין ונשמרתם לנפשותיכם.

דובר 1:

כן, אבל הרמב"ם לא אומר בבירור "שתה מים", אז בטוח ש"שתה" יתכוון כן מים ויין ו-whatever נקרא שתייה. כי שכר זה כן, למשל שכר זה ממש מה שאני מדבר, כי אתה שותה כוס בירה אכלת דרך אגב.

ראיה מהלכות מאכלות אסורות

אבל שם כתוב ברמב"ם בהלכות מאכלות אסורות, הוא אומר בפירוש, מאכלות אסורות, שאם מישהו שותה, אפילו "הממחה את החלב", אין שיעור שתייה, צריך לומר כדי אכילת פרס.

דובר 2:

כן, שיעור שתייה. כך זה נשמע, כך זה נשמע. כבר לא פלוג כזה... אני לא יודע. כיוון שכתוב בפירוש ההלכה, צריך לדעת.

דובר 1:

כלומר, אז אתה יכול להיפך, כי הוא שותה את זה. אם הוא אוכל מרק, אז אולי זה אומר שהוא אוכל. יכול להיות להיפך, מבין? אני לא יודע.

דובר 2:

לא, אבל בטוח שכאשר מישהו ייקח יין עם כף, לא הולך לאכול עם כף או לשתות עם כוס. זה איך אנחנו מסתכלים בדרך כלל, אכילה או שתייה. זה לא. את השאלה צריך לדעת.

דובר 1:

סוף כן. אני לא יודע, זה דבר שהוא... מה שיכול להיות הוא שהם לא עשו שום חילוק. זה מקובל אצל אנשים שזה שתייה. כוס בירה זה כמעט אותו דבר כמו פרוסת לחם, במונחים של מה שזה עושה לגוף. זה חבורה של... השתייה שיש לי, שייק החלבון. זה נקרא לך שתייה, זה לא עוזר לי. אז הייתם אומרים, אכילה שתייה בשאלה מה נמצא באילו מרכיבים.

דובר 2:

לא, אבל כאן, אני אומר כאן לעניינינו, כדי שתיית רביעית אפשר מאוד לשמוע שזה מין אחר של דבר מלעניין של נפשותיכם. אבל תן לי ללכת עם לא פלוג, שהם עשו שיעור, אכילה שתייה שתייה.

דובר 1:

נו, הדבר היחיד שהייתי אומר הוא, אה, לגבי עניין? אני לא מאמין, עדיין. אני לא מאמין שהעניין הולך עם המעשי שזה אגוז קריספי, זה גם עניין של אכילה.

הדבר היחיד שהייתי אומר הוא, אם הסיבה למה ברביעית, זה אני חושב, אם הסיבה למה רביעית היא כי הדבר הוא המנהג לשתות מהר, שתייה אין המשך זמן כמו אכילה, אז אתה יכול לומר שדבר שהסדר הוא ששותים אותו לא כמו מרק, אז עדיין יהיה בכדי אכילת רביעית של מרק, שאולי לוקח זמן יותר.

הלכה ה: אוכלין שאינו ראויין למאכל אדם

הרמב"ם כבר ביקש, האיסור הוא משהו שנקרא אוכל רגיל. עכשיו הוא הולך לומר מה לא?

"אכל אוכלין שאינו ראוי למאכל אדם, כגון עשבים המרים מאוד, או שרפים הבאושים". מה זה שרפים? יש שרפים שלי שרפים, ויש שרפים

כמו שאכל, שאדם מקבל דין כמי שאכל מאכלים שאינן ראויין לאכילה. אומר הרמב"ם, **אף על פי שזה היתר ראוי לארץ, האוכל האחר שהוא התמלא לאדם שרעב, אבל מי שלא רעב, לו זה לא ראוי.** או לא רק לו, אלא אולי הרמב"ם קשה, איזה אדם משוגע? הרמב"ם אומר שמאכלים שאינו ראוי קשור לאדם. אבל אם זה לכל מי, זה דבר כללי שאף אחד ש... אם אתה אדם שאתה לא אוהב את זה, אני לא אוהב שוקולד במקום, זה דבר הראוי. אם אף אדם שנמצא במצב שלך לא יאכל, זה נקרא אינו ראוי לאדם, כי זה לא אכילה, זה אכילה גסה.

אני חושב כאן על דבר מעניין... יש הרבה פעמים אנשים שמתעצבנים, זורקים דברים שעדיין טובים. זה כל כך חבל, זורקים. והוא אומר, במלחמה, אני יודע איך, בארץ ישראל יהודים היו מתחיים עם זה. אבל כאן רואים שזה לא ראוי, כי זה אינו ראוי לכל מי שסובב בזה. האנשים שיושבים כאן ליד השולחן, להם זה אינו ראוי, נו? אפשר לחשוב כאן ראייה, אבל לא חשוב, לא נוגע. כבר, כן, שטריות. הלאה. אוקיי.

הלכה ז: חולה שיש בו סכנה — הקדמה

דובר 1: עד כאן למדנו מה השיעור, אילו מאכלים חייבים, אילו פטורים. עכשיו נלמד מי כן מותר לאכול. כן. בדיעבד כאילו אינו בסכנה. טוב מאוד. אומר הרמב"ם כך, אני מתכוון הייתי עושה הקדמה קטנה כמו שאנחנו כבר למדנו בהלכות שבת, ואנחנו כבר בעצם למדנו באיזו תורה התורה, שמהו שהוא סכנת נפשות בטוח שפטור מכל התורה כולה. ובהלכות שבת למדנו את זה שבין כאשר הרופא אומר שיש סכנה, ומקילים, או בין כאשר יש חשש סכנה. כאן נכנסים קצת יותר לפרטים של מה קורה כאשר יש מחלוקת בין רופאים, או כאשר לא בטוח שזה באמת חשוב לאכול.

ואני מתכוון שכל הדברים האלה הם כאשר בטוח אין שום חשש סכנה ממש של מות, חשש סכנה ממש, אלא שחולה מבין כל אחד שחולה לא צם. אבל כאן צריך אבל להגדיר שצריך ממש להיות סיבה שהוא יאכל.

דיון: האם זו קולא או חומרא?

דובר 2: הייתי אומר להיפך, שזו קולא.

דובר 1: זאת אומרת, קודם כל, יש פרטי הלכות. אתה שואל שאלה טובה שצריך להבין, אני טוען שהעולם לא מבין את זה באופן כללי. אם זה פיקוח נפש, ואפילו ספק פיקוח נפש, דרך כל התורה כולה אין שלוש חמורות. אפילו אם יש רק רופא אחד, מיד נראה את הפרטים, נגיע לזה. זה לקולא תמיד. לעשות את המילה חשש סכנה מספיק ענין חשש, אפילו רופא אחד, אפילו שמועה.

אבל במילים אחרות, נאמר בבירור, אם זה חשש סכנה, לא מתחילה כל המשנה, צריך פשוט לומר, חשש סכנה זה ספק נפשות דוחה, זה לא משלוש חמורות. חייב להיות שכל ההלכות האלה, אפילו כשאומרים חולה שיש בו סכנה, לא מתכוון שהוא ימות היום בבוקר מאי אכילה. זה אומר שזה יחמיר את מחלתו, זה... זה סוג של מחלה שיש בו סכנה, זה מצב מסוכן, מזה אפשר למות. ושם יש הרבה פרטים, ורוב הפרטים הם קולות גדולות. אמנם לרמב"ם יש כן מקרה אחד שהוא חומרא, צריך להבין לפי איך הרמב"ם מסביר.

אבל כך צריך לומר. אנשים שחושבים שאפשר ללמוד מזה, יש דבר כזה שנקרא גדר סכנה, כי אם יודעים שזה כבר סכנה מותר, צריך לומר מה זה סכנה, מסתכלים בהלכות יום כיפור, מה זה סכנה? זה לא נכון. כי כאן מדברים על שזה לא סכנה, זה לא שוויון. סכנה אני מתכוון לומר שאפשר למות מזה היום.

דובר 2: בדיוק מה שרציתי לומר, כי מצאתי שבהלכות שבת לא רואים...

דובר 1: בהלכות שבת זה מאוד מאוד פשוט. מילה אחת, כאן יש כמה סיפום. זה לא נעשה כדי להחמיר יותר כאן.

דובר 2: למשל לגבי גוי, איזה ספק, כן, זוכר? איזה ספק שאולי זה גוי? זוכר? הנושא של רוב.

"לולבי גפנים חייב". אומר הרמב"ם, מה זה לולבי גפנים? אומר הרמב"ם: **"כל שלבלבו בארץ ישראל מראש השנה ועד יום הכפורים".** עלים מסוימים שגדלים בזמן הזה בארץ ישראל, סתם הרמב"ם מביא כאן גמרא, סתם זו היתה המסורה, שם ידעו את השיעור, זה לולבא. ובקיצור, עכשיו זה בעצם יום כיפור.

דובר 2:

אה, אמת. זה אומר שזה רק כמה ימים, נכון? זה מה שאני מתכוון. אולי דווקא הדבר הזה גדל אכן אז.

דובר 1:

הנקודה היא, בארץ ישראל היתה התקופה שבארץ ישראל אז זה גדל, ואז זה עדיין טרי.

דובר 2:

כן. ויהודי יחשוב, זה ממש, זה פרי של עשרת ימי תשובה, מה יכול להיות יותר מתאים? אפילו ביום כיפור אסור לאכול, הלו. את זה אסור...

המשך: לולבי גפנים (סיום הדיון)

דובר 1: זה הלולב. יתר על כן, בזמנים האחרים, אמת, זה אומר שזה רק כמה ימים, נכון? זה מה שאני מתכוון. אולי דווקא הדבר הזה גדל אכן עכשיו גם, אבל הנקודה היא, בארץ ישראל היתה התקופה שאז זה גדל, ואז זה עדיין טרי. כן? ויהודי יחשוב, זה ממש, זה פרי של עשרת ימי תשובה. מה יכול להיות יותר מתאים?

ביום כיפור אסור לאכול, הלא? את זה אסור לאכול ביום כיפור. אבל יש כאן איזה סוג של פרי שגדל בעשרת ימי תשובה? אני בטוח שהוא ראוי למאכל, או מה זה אומר להביא את זה. זה נקרא לולב, למה יש לזה את השם לולב? זה גפן, יש לו לולב, זה גפן. בקיצור, צריך לטפל בזה. אם משהו רוצה למצוא דבר כזה בשכונה, שתאכל כאן בעשרת ימי תשובה, כן. יתר על כן, **הרי הן כעצים**, אחר כך זה כבר מתייבש או מה, זה כבר לא נקרא לולבי גפנים, יש לזה דין כמו עצים, וזה פטור, זה כבר לא דרך אכילתו. אומר הרמב"ם, **וכן כל כיוצא באלו**, אתה צריך תמיד לברר איזה פרי, אם הוא ראוי לאכילה.

הלכה ז: צירוף שיעורים — אוכל עם מלח וציר

דובר 1: **האוכל צלי במלח**, כאן הולך הרמב"ם לדבר על צירוף של שיעורים. אנחנו למדנו קודם שאם אכל מאכלים אחרים, מצטרף. אומר הרמב"ם, שאכילה ושתיה לא מצטרף, הוא יכול היה ללמוד אופן שאולי נראה כמו אכילה ושתיה, אבל זה כן מצטרף, זה כמו מיץ של האוכל. אבל אולי היו אומרים שזה בטל. כאילו **אכל צלי במלח**, משערים כמה השיעור, ואם ביחד עם המלח היה שיעור, אז **מצטרף במלח לבטל**. לכאורה הייתי נוטה לומר שמלח הוא בטל משקה, משהו כזה.

אבל בא, הבא בטוח כך, **ציר על גבי ירק**, ירקות עם מיץ כזה גם **מצטרף. ומנה שיהא מכשירי האוכל המעורבים באוכל כאוכל הן חשובין**. לא תאמר שציר הוא חישוב קודם בין המשקאות, ואוכל ומשקין לא מצטרף. אומר הוא, לא, זה נקרא אוכל. המיץ של האוכל הוא עדיין גם חלק מהאוכל. מאחר שהוא מעורב, הוא מחשיב לאוכל.

הלכה ז (המשך): אכילה גסה — שבע מאכילה גסה

דובר 1: עוד אחד שפטור. **היה שבע מאכילה גסה שאכל עד שקץ במזונו**, אם אדם שבע כי הוא כבר אכל הרבה, עד כדי כך שהוא כבר קץ במזונו, הוא מגעיל מהאוכל שלו. ובכל זאת הוא אוכל, **ואכל יתר על השובע**, הוא אוכל יותר ממה שהוא צריך לשובעו, הוא פטור.

זה נקרא דחיית עשה. כי זה הרמב"ם כן, זה מאוד הרבה ערב יום כיפור. כי זה דרך של חינוך, כי ביום כיפור בלילה, אם זה ייכשל, לא יהיה גם איסור, כי זה דחיית עשה, ואף אחד לא צריך אז לאכול. אחר כך הוא כבר שרד את כל הלילה, ועכשיו אתה צריך רק עוד כמה שעות עד הלילה.

כתוב ש"לב יודע מרת נפשו" קיים להקל, לא להחמיר. המילה שלו נגד סתם מילה של אדם אחר היתה כן חזקה, אבל כשהוא ממש רופא. אבל זה פשוט, כי הרופא, בוודאי, כל רופא יכול לדעת יותר ממנו. לא יכול להיות שאדם יכול לדעת יותר מהרופא.

הלכה ח (המשך): מחלוקת רופאים

דובר 1: אוקיי. מה אם יש מחלוקת רופאים? **רופא אחד אומר צריך ואחד אומר אינו צריך.** זאת אומרת, הוא עצמו אין לו דעה כאן במקרה כזה לכאורה, שהוא לא מבקש. הוא לא מבקש, נכון. הוא לא מבקש, אלא... ועכשיו יש מחלוקת בין רופאים. נראה שזה לא הפעם הראשונה שכשלאדם יש עת צרה רצים לעשרה אנשים. אז, רופא אחד מתחיל, רופא אחד כך, רופא אחד כך. **מאכילין אותו.** אומר הרמב"ם, במקרה כזה זה נעשה ספק בין שני רופאים. החולה עצמו שמים בצד, והמחלוקת בין שני רופאים היא ספק. **מאכילין אותו.**

מה אם יש גדול... כך הוא אומר, לא שלא שאלו רק רופא אחד, עשו אסיפה שלמה של רופאים שאלו את כולם, כן? כן.

מחלוקת רופאים — המשך

כאשר מקצת הרופאים אומרים "צריך" ומקצתם אומרים "אינו צריך" נראה שזו לא הפעם הראשונה שכשלאדם יש עת צרה רצים לעשרה אנשים. אז, רופא הכל מתחיל רופא אחד כך, רופא אחד כך. **"מאכילין אותו"**, אומר הרמב"ם, במקרה כזה זה נעשה ספק בין שני רופאים, והחולה עצמו שמים בצד. מחלוקת בין שני רופאים היא ספק, **"מאכילין אותו"**.

מה אם יש גדול... כך הוא אומר, לא רק ששאלו רופא אחד, עשו אסיפה שלמה של רופאים, שאלו את כולם, כן? אז **"מקצת הרופאים אומרים צריך"** — היה "סטאף מיטינג", לבתי החולים יש מצב רציני כזה, עמדו כל הרופאים לדון ב"קייס". יש כמה רופאים שאומרים שהוא צריך לאכול, **"ומקצתם אומרים אינו צריך"**. נעשית כאן השאלה כך, אחרי מי הולכים? כאן היה אדם יכול לחשוב אפילו רופא אחד נגד הרבה. אבל לא מדברים כאן על... כאן צריך גם להוסיף את הדבר שלנו, אבל לא מדברים הלאה לכאורה כשיש ממש חשש פיקוח נפש שהוא ימות עכשיו. אלא רופא אומר שהוא ממליץ, כי כמה רופאים אומרים ש"צריך". "צריך" לא אומר שהוא ימות בלי זה, כי אז אולי אפילו רופא אחד.

"שמקצתם אומרים אינו צריך, הלך אחר הרוב או אחר הבקיאים". הולכים או אחרי רוב הרופאים, זאת אומרת למשל שלושה נגד שניים, או בקיאים. מי שהוא יותר בקי... איך יודעים מי יותר בקי? זו שאלה אחת, אבל גם... הרמב"ם ידע כי הרמב"ם היה רופא. נכון, אבל הוא גם לא אומר לנו את ה"רייז", זאת אומרת בקי אחד נגד תשעה לא בקיאים, אבל הוא אומר שניהם, רוב ובקיאים. הוא אומר שלפעמים הולכים אפילו אחרי המיעוט. אם יש מחלוקת הרבה, שילכו אחרי רוב. זה מעניין, אמנם כתוב בהלכה **"בנפשות אחרי רוב"**, קשה מאוד פסק הרמב"ם. הרמב"ם אומר שאם יש הרבה רופאים וחלק, הולכים אחרי רוב. אבל מה שהוא אומר "אחר הבקיאים" אומר זה אפילו לא רוב. אם יש אחד שהוא יותר בקי, בוודאי בקי אחד שווה יותר ממאה לא בקיאים, או פחות בקיאים, זה כן רוב רופאים. זה לכאורה מה שהוא אומר.

דיון: אי הבהירות בפסק הרמב"ם

אבל דווקא בשולחן ערוך זה לא ברור, המפרשים האחרים לא מסכימים עם ההלכה, כי או צריך ללכת אפילו לספק, אפילו אחר המיעוט, או שצריך ללכת אחר הרוב, או שזה לא ברור. הרמב"ם אומר שההלכה לא ברורה. אם ההלכה היא מחצה על מחצה צריך כן, כי כמו שלמדנו קודם רופא אחד אומר כך ורופא אחד אומר כך, זה ספק, ו... מיעוט לא עושה ספק? אני יכול להבין שילכו אחר הרוב, אבל לפחות, לכל הפחות צריך לעשות ספק. וכמו שנאמר בחצי, פעם אחת שזה ספק הרי זה כבר, כן, צריך לחשוב.

וגם, הרמב"ם לא אומר בבירור. הוא אומר "או" "או", אני לא זוכר איזה, לא ברור. נראה שהרמב"ם, אני חושב שהרמב"ם היה רופא. הרמב"ם מבין, לפעמים יש סתם, הרופאים אומרים סתם. הולכים אחר מי שיודע מה הוא

דובר 1: לרמב"ם יש כן, אופנים שאולי זה רוב. אני לא יודע בבירור. אבל אתה צודק שזה לא היה בהלכות שבת. זה כן היה דבר מסוים, למשל חולה, היה למדנו את זה, זה קצת יותר מחמיר. זאת אומרת, כל החומרות שלמדנו שם זה ששבת יש כזה שאפשר לומר שיביאו שלא כדרכה, שיעשו את זה, חברך יעשה את זה יביא לך. ואתה שומע את השם... זה אומר ששם הוא רוצה לומר שאף אחד לא חושב שמותר לעשות דיש בגלל משהו שחולה. אומר הוא, לא, אם יש משהו חשש סכנה, עשה דיש.

אבל כאן, חולה שיש בו סכנה, כל אחד יאמר לא לצום. בא הוא לומר להם, לא, זה לא כל כך פשוט, צריך באמת להיות סיבה אמיתית. כי כל אחד מבין בעצמו שפיקוח נפש דוחה. אתה צריך לדעת שחולה שיש בו סכנה צריך גם להיות סיבה שהוא יצום.

דובר 2: סיבה שהוא יצום, אתה מתכוון?

דובר 1: אוקיי, אני אומר, אין סכנה. לא, אבל אני אומר, אפילו חולה שיש בו סכנה, אם כולם מודים שזה בסדר לו לצום, אז הוא לא בסכנה. אז הוא עדיין חייב, כן. חולה שיש בו סכנה לא אומר שיש בו סכנה אם ימים, זה אומר חולה במחלה מסוכנת.

אבל זה גם אחרת למשל מההלכה של חולים ומשמישים שפטורים מסוכה, כן?

דובר 2: לא, שהחולה, החולה פטור מסוכה, או...

דובר 1: אוקיי, כי הוא... או תפילה.

דובר 2: או לא, יש פטור שהוא הרבה יותר גרוע.

דובר 1: אוקיי, אבל הרמב"ם הלאה, חולה שיש בו סכנה.

הלכה ח: חולה ששאל לאכול — לב יודע מרת נפשו

דובר 1: ששאל לאכול ביום הכפורים. הוא ביקש לאכול. הוא אומר, אני רעב. הוא יודע שיום כיפור בוודאי. הוא אומר, אני רוצה לאכול, אני מרגיש... אפילו, **אף על פי שרופא מי בקיאים אומרים אינו צריך.** אפילו אם הרופאים שהם בקיאים, שהם מקובלים מבינים מה זו רפואה, אומרים הרופאים למצבו הבריאותי, הם רואים יותר ממה שהחולה מבקש. הם אומרים לפי הבנתם, זה לא יחמיר את מצבו ולא לאכול. אבל בכל זאת **מאכילין אותו על פי עצמו**, נותנים לחולה לפי בקשתו שלו, **עד שיאמר די**, הוא לא נתן פחות מהשיעור או משהו, **עד שיאמר די** כשהוא אומר שהוא מרגיש כבר טוב יותר.

הנושא של שיאמר הוא, הרמב"ם בכלל לא הביא, זה ראשונים אחרים חידשו את זה. והגמרא מסבירה, כי כתוב לב יודע מרת נפשו, אדם, הגוף שלו, הוא מבין אותו אפילו יותר מהרופא. אם הוא אומר, זה אומר שמניחים שזה כן סכנה. אה, הרופא אומר, הרופא לא יכול לדעת כל מצב, אבל האדם, אם הוא אומר "אני צריך", פשוט הוא צריך.

דובר 2: למשל, מקרה כזה בהלכות שבת, לכאורה לאו דווקא, אם זה לא רפואה של חלל או...

דובר 1: לא, אותו דבר. אני לא יודע אם לענין שבת יאמרו שאדם מרגיש... הוא מרגיש שהוא במצב של סכנה. כאן זה נוגע, כי הוא מרגיש רעב, הוא מרגיש שהוא צריך לאכול. מה שייך בהלכות שבת? אם היה מקרה כזה, אני מתכוון כן, אבל אני לא מאמין שבהלכות שבת... מבין אתה מה אני אומר? אני לא יודע איפה זה נוגע.

הלכה ח (המשך): רופא אומר צריך, חולה אומר אינו צריך

דובר 1: ולא רק את זה, אלא שהוא לא יחמיר, ואם הוא אומר שאני רוצה להיות צדיק ולצום, נאלץ אותו ולא ישאלו. אוקיי, כשהרופא אומר, המקרה הבא הזה הגיוני, נכון? כן, אבל מה קורה להיפך? כשהחולה אומר שהוא לא צריך לאכול, ורופא אומר שרפואית הוא צריך את זה, כי הוא בסכנה, **מאכילין אותו על פיו**. נותנים לו כן לאכול על פיו של הרופא, אפילו אם החולה עצמו אומר שהוא לא צריך.

פסיכולוגי, זה יכול לעזור. הגמרא אומרת שמצאו משהו שלא רצה, והוא גדל להיות רשע מפורסם, כי התינוק רצה לאכול ביום כיפור. אני אבין. אכלתי בסוף.

הלכה: בולמוס

וכן, הדבר הדומה, כמו ההפך מאשרי יולדתו. אדם תפס אותו חולשה, רעב חזק. זה יכול להכניס אותו לסכנה. בולמיה היא מחלה, באנגלית אומרים בולמיה. זו אותה לשון, זה אומר שזו תאוות אכילה משונה, בעיקרון. And again, זה אכן אולי פסיכולוגי, או אולי כן לא. הנקודה היא, הוא חייב לאכול עכשיו. בקיצור, מדברים כאן על הפרעות אכילה. כן, זו הפרעת אכילה. ומאכילין אותו עד שיאורו עיניו. כשרואים שהעיניים מתבהרות, יודעים שהוא נרגע. כי אפילו נבילות שקצים... אומר הרמב"ם שבולמוס הוא כזו סכנה שאפילו נבילות שקצים מאכילין אותם מיד, כי זו ממש סכנה. ואין מחזירין אותו לא ממתנים עד שיעשו לו דברים המותרים. ועכשיו יש לי כאן זריקה כאן, כי הוא כבר דיבר על ענין יום כיפור, הוא כבר דיבר על אותו מקום. כן. כי זה דומה לעוברת שהריחה. זה גם מצב כזה, תופס אדם תאוה גדולה והוא חייב לאכול, ואפילו דברים אסורים.

הלכה: חינוך קטנים ביום כיפור

ועכשיו נלמד על הגיל שבו צריך לאכול. אני הולך כך: קטן בין תשע שנים ובין עשר שנים, מתשע או עשר, מהנכון אותו שעות. מחנכים על שעות. מה זה אומר? כיצד? כיצד היה רגיל לאכול בשתי שעות ביום, הוא אוכל שעתיים ביום. מאכילין אותו בשלש, נותנים לו היום תצום שעה, היה רגיל בשלש, מאכילין אותו בארבע. לפי כח הבן, מוסיפין לענותו בשעות, לפי כמה חזק הכוח שיש לו, מוסיפים עוד שעות שיצום. ובן אחת עשרה שנה, כשהוא כבר אחת עשרה, בין זכור בין נקבות, מתענה ומשלים. הוא צם והוא מסיים את כל התענית. וההלכה היא מדברי סופרים, זה לא דאורייתא. מדאורייתא הוא עדיין לא גדול, אבל מדברי סופרים, לחנכו במצות. נראה שהחיוב הוא עליו, לא על האב. חינוך, כאילו זו הופכת למצווה שלו של חינוך. משהו כזה. זו חקירה מצחיקה שיש לאנשים. הנקודה היא שהוא צריך לעשות זאת משום חינוך.

מחלוקת הראב"ד

ואיך זה נקרא? הראב"ד חולק על זה. הראב"ד אומר שהוא לא מבין למה אחת עשרה יהיה גם זכר וגם נקבה אחת עשרה, עדיין נשאר הדין שלפי כוחו מחנכים. אם יש לו כבר כוח לצום יום שלם, ועוד נמי הוא יצום יום שלם. אבל הראב"ד לא מסכים להלכה שבאחת עשרה צריך כבר לצום לגמרי.

מתי נעשים גדולים לכל המצוות

אחר כך, נסיים את הרמב"ם. כשהבת נעשית שתים עשרה והבן, שתים עשרה שנה ויום אחד, והזכר שלש עשרה שנה ויום אחד, והביאו גם את הסימן האחר של גדלות שהוא שתי שערות, כמבואר בפרטיו בהלכות אישות, כן, הרי הן גדולים לכל המצוות. אז הם מקבלים דין גדולים לענין מצוות, הם כבר חייבים כראוי, ומשלימין מן התורה, הם צריכים לצום את כל התענית יום כיפור. אומר הרמב"ם, זה כשעשו את שניהם, גם שנים וגם סימנים, איך הגמרא קוראת לזה, אבל אם לא הביא שתי שערות, עדיין קטנים הם, יש להם דין כמו הקטנים שלמדנו קודם, ואינו משלים אלא מדברי סופרים, ואז מחויבים בדין חינוך. הוא לא אומר מה קורה אם שערות לבד. לא, זה לא עוזר. זה נקרא אשימה, רבינו, זוכר שם.

פחות מבן תשע

אומר הרמב"ם הלאה, קטן שהוא פחות מבן תשע, מה קורה לפני אחת עשרה? לפני תשע, סליחה. עדיין אין כאן מצוות חינוך. כלומר, קודם הוא אמר שמחנכים לפי שעות. מתשע ועשר והלאה. אבל פחות מזה, אין מעניין אותו ביום הכיפורים. בכלל, שלא.

הלכה י — קטן פחות מבן תשע: איסור לענות

הוא לא אומר מה קורה אם זה רק שערות. לא, זה לא עוזר. כלומר תשימה, אני זוכר את המילים. בסדר, כך מבינים באישות, כן.

שומע. אני לא יודע. ובלבד שלא יאמר החולה צריך אני, אבל אם אמר צריך אני, הרי זה מחלל ואוכל.

מעניין, הוא אומר זאת כאן שוב. לא, כי הוא אומר שכל העניין הולך על הרופא. כן, אתה צודק. אפילו אם הוא אומר "צריך אני" נגד הבקאים, נגד רוב הבקאים, נגד הכל, אין שום חילוק. "צריך אני" גובר על הכל.

כאשר החולה לא אומר כלום והרופאים חלוקים שווה בשווה

אומר הוא, "לא אמר החולה שהוא צריך, ונחלקו הרופאים", מה קורה? הוא עדיין לא פתר. הוא לא אומר כלום, והרופאים חלוקים. ואי אפשר לומר "אחר הבקאים", כולם בקיאים. וגם, "ואלו שאמרו צריך כמנין שאמרו אינו צריך", והם חלוקים. זה שווה בשווה. זה שווה בשווה נהיה כמו שניים. אמת, אמת. לא הייתי צריך שהוא יאמר שוב. אמרתי קצת על שתי ההלכות. לא ברור. אולי יש כאן איזה חילוקים? צריך להבין קצת יותר טוב. כן. בסדר.

קולת הרמב"ן — "תרי כמאה"

אז, אומר הרמב"ם הלאה, "אברא שעריכא". הרמב"ן אומר עוד קולא, שאם יש שני רופאים שאומרים "צריך", אפילו מאה נגד, אומרים "תרי כמאה", ואין הולכים אחר הרוב. יצא שהרמב"ם לא ברור בקולא, הקולא, ה... לא מה קולא, חומרא, איך שתצצה לקרוא לזה, זה שיש פעמים שהרמב"ם אומר שילכו או אחר רוב הרופאים או אחר הרופאים הבקאים, אני מבין שזה לפי הענין, אולי אי אפשר...

אני חושב שלכן הוא זורק שם שוב, "ובלבד שלא יאמר", כי הוא לא רצה... הוא חשב על תרחיש, כן? שרופא אחד אומר ממש, אני מרגיש שזה ממש סכנה. הרי שהרופא יאמר "צריך אני", הוא יאמר לו, "החולה, תדע, אני חושב שאתה הולך למות". הוא אומר לו "צריך אני", הרי הכל מסודר. זה לא באמת בעיה שיהיה פעם על סכנה ויהיו מחמירים. בסדר, אז.

הלכה: עוברת שהריחה

נלך ניקח עוד הלכה מעניינת, גם באופן שזה פיקוח נפש כביכול. כן. אומר הרמב"ם כך: עוברת שהריחה, מקרה אחר של פיקוח נפש, כי מעוברת מאוד רגישה לאוכל. היא הריחה אוכל, וממש תופס אותה... במקומות אחרים מדברים על זה בולמוס. לא, לא, בולמוס נלמד עכשיו. עוברת שהריחה, ותופס אותה איזו חולשה גדולה מהאוכל שהריחה. אז כך, קודם יש ריח, כביכול תאוה לאכול, אבל תאוה שהיא מסוכנת, שהיא קצת סכנה בשבילה. זה היה מקובל, היום זה לא מקובל, זה היה מקובל. היום גם קורה הרבה למעוברות שתופסת אותן תאוה גדולה לאיזה מאכל מסוים. היה מקובל שאם לא אוכלים את זה זה מסוכן. מסוכן לעובר אולי, אני לא יודע אם זה מסוכן לה אפילו, שהתינוק יכול להיות מסוכן.

הסגולה של לחישה

אז קודם מנסים להרגיע אותה, לא מתירים מיד. לוחשין לה באזנה שהיום יום הכיפורים. קודם אומרים לה שהיום יום כיפור, היום אסור לאכול. זו סגולה, כי הידיעה הייתה שהתינוק הוא זה שעושה את התשוקה, ואם התינוק הוא צדיק, כך עומד בגמרא, כן? אם התינוק הוא צדיק, מזכירים לו שזה יום כיפור, הוא מפסיק לרצות. כמו הבהמה של התנא שלא שבתה, הוא אמר לבעל חי, בקיצור. אפשר גם לומר את הפירושים הרציונליסטיים כרצונך, אבל זה... אז אם נתקרה דעתה בזכרון זה, מוטב. היא נרגעה. ואם לאו, אם היא עדיין לא נרגעה, אז מאכילין אותה עד שתתישב דעתה, נותנים לה כן לאכול עד שהיא נרגעת, כי נראה שזה איזה ענין של סכנה.

חילוק בין פסיכולוגי לפיזי

אבל נראה כאן מאוד מעניין, כמו דרמה עשו חילוק בין רצון פסיכולוגי לבין משהו שזה כבר הגוף. כן, יש את שני סוגי הדברים. אם אדם רוצה משהו מאוד חזק, אבל אפשר לעשות נתקרה דעתה. אבל יש כשזה הופך לתשוקה פיזית שלא יעזור לדבר אל השכל. אני חושב שלא נוהגים כך היום בהלכה, כי אנחנו לא לוקחים ברצינות את התשוקות של המעוברת. אבל בגמרא רואים שלקחו מאוד ברצינות. אני אומר, החילוק מאוד נוגע בחיים. הרבה פעמים זה פסיכולוגי, אדם עובר התקף חרדה, ולפעמים זה ממש בגוף. זה

כך אני חושב שברוב היהודים המנהג היום שלא מחנכים לצום יום שלם עד הבר מצווה. קצת שעות אולי, כן. יום כיפור אחד, אחד לפני, כן. יש שונים... מעיקר הדין צריך לחנך אפילו קודם, אבל המנהג הוא יותר להקל ממה שכתוב ברמב"ם. צריך תמיד להחמיר בפיקוח נפש. כן, אף על פי... בסדר, מה שתרצה, לא ניכנס לזה. אני לא יודע, לא הייתי מעז אף אחד לא היה מעז.

שאלת רופא — חילוק בין ענינים פרטיים וכלליים

גם כל ההלכות האלה, מה שצריך לשאול רופא, זה גם כשזה ענין פרטי. אבל בהיסטוריה היה כמה פעמים שאם היה ענין כללי, הייתה מגיפה או דבר כזה.

או סתם... אני לא רוצה ממש ברמה הזו, אבל למשל מחר יהיה יום חם מאוד, יהיה מאה מעלות. יש אנשים שמוכרחים להיות ברחוב, הם עובדים באתרי בנייה וכדומה. הוא לא צריך לשאול את הרופא הספציפי שלו. היום מאוד נורא... היום מסוכן. מספיק שהרופאים אומרים שכשיש מאה מעלות ונמצאים ברחוב, יותר מכך וכך, כך מתחילים להיכנס לסכנה.

וזה גם שאפשר להקל, כל הדברים האלה שלמדנו כאן... יש לי תענית דרבנן. כן, בסדר. אנחנו צריכים לדעת את כל הפרטים. בסדר. זה דבר נפלא.

אומר הרמב"ם הלאה, "קטן שהוא פחות מבן תשע", מה קורה לפני תשע? "אין מענין אותו ביום הכיפורים בכלל". שלא, לא שמותר לא. לא רק שלא מחויבים, אלא שאסור, שלא. "שלא יבוא לידי סכנה". כשעדיין צעיר מאוד, אומר הרמב"ם שזו סכנה לצום.

המנהג להקל — חינוך רק לשעות, לא יום שלם

טוב מאוד. ומה שהרמב"ם אמר שמתשע ועשר, או מאחת עשרה בוודאי, אם הם יכולים הם צריכים לצום את כל היום, על זה יש ראשונים אחרים שאומרים שלא, שחינוך הוא רק לשעות, אז אף פעם אין חינוך של צום יום שלם.

ולא עוד אלא, השולחן ערוך הרב הקדוש ואחרונים אחרים גם כן, מה שהפוביצ'ר מביא פעם את השולחן ערוך הרב, אבל היו אחרים שאמרו זאת, שהמנהג הוא כך שלא נותנים לשום קטן לצום יום שלם.

אומר השולחן ערוך הרב כן, "כיון שהכל לומדים עכשיו והתורה מתשת כחם", ממילא הם לא בריאים, ממילא הם לא צריכים. אז מכיוון שכל הילדים היום הולכים לחדר והם חלשים, לא צמים לפני הבר מצווה.